

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Esteledik, alkonyodik. Kiss József merengő öregkora virágaiból font koszorúja az a szép kötet, mely most jelent meg Esteledik, alkonyodik címmel. Megvan bennük még a régi hang, a költő sajátságos, egyéni melancholiája, de kissé fátyolosított már, az ércze nem olyan csengő, az életkedve nem buzog már benne olyan gazdagon: a költő már inkább csak emlékeinek él és szüntelenül érzi az örök fagy közeledését. Új könyve egyik legszebb versében, A malom címűben ezt mondja szülőföldjéről, a Rima völgyéről:

Csak egyszer látnálak, még egyszer. A régi, friss gyermekzemekkel. Azután fogjátok be a szemem. Több látvánalom úgy sincs már nekem.

Ez az alaphangja költeszetének. Az öregség azonban szelidde, megértőve teszi, nincs meg benne az öreg emberek gyakori keserősége, megérti még a fiatal vágyakat, a szív ifjú rezgéseit, a melyekre ő benne is felelnek a rég szunnyadó érzések. Keserű csak akkor lesz hangja, mikor a magyar haza mai állapota foglalkoztatja: a nagy magyar fájdalom néhány szép és melegen átértett hangja csendül föl verseiből. A szép kis könyv mintegy a költő bucsu-ajándéka nemzetének, de hiszünk és reméljük, hogy ez nem a végső bucsu még s hasonló ajándékokat kapunk még tőle.

Mari néni. Beczassy Judit új név, lapunkban jelent meg egy-két novellája, néhányszor az egyik napilapban is találkozunk vele s már akkor figyelmet keltett hangjának egyéni színével és érett írói készségével. Most megjelent regényével, melyet Mari néni címmel az Athenaeum adott ki, most már végelegesen azoknak az írónak a sorába lépett, a kiket számon kell tartani s a kiktől várni lehet valamit. Ez a kis regény igen becsületes írói munka, olyasvalakinek a műve, a ki nyitott szemmel nézi az életet, tud embereket és helyzeteket látni és izesen, plasztikusan tudja elmondani, a mit látott. Egy vénleány történetét mondja el: Mari lemond egyetlen szerelméről, hogy tovább is gondoskodhassék beteges, gyámoltalan hűgáról s ettől fogva egész élete egy önfeláldozás családjáért, lemondás az élet minden szépségéről és örömről: magához veszi másik hűgát, a kinek férje öngyilkos lett, fölneveli és férjhez adja ennek két leányát, katonatisztet nevel öcséséből s ezt tovább is kirántja a könyvelőműsége okozta bajokból. — ezalatt észrevétlenül megvénül, elavanyodik a gondtól, munkától és egyszerre csak azon veszi magát észre, hogy kikopott az életből, befejezte küldetését és nem kell már senkinek, még az a hűga is, a kiért az első legnagyobb áldozatot hozta, halálküzdelmé közben elárulja neki, hogy gyűlöli, zsarnokának tartotta mindig. Mari néni sivár, magányos öregségre jut, terhe lesz mindenkinek és önmagának. A többiek mind a saját családi gondjaikkal elfoglalva mentek tovább az életük útján és a szeretőkön nem jut az ő számára hely. Az élet egy sajátos tragédiájára mutat rá az írónő ebben a történetben, eleven és meggyőző magyarázatát adja egy gyakran előforduló különös embertípusnak. A ki regényét elolvassa, az ezentúl más szemmel fog nézni az elkeseredett vénlányokra. Beczassy Judit nagyon jól tud elbeszélni: megvan az az írói tulajdonsága, hogy pontosan ki tudja válogatni, mit kell a témáról elmondani, hogy jellemzővé és érdekessé váljék és mi fölött kell elsiklani. Néha kissé túlságosan is siet, elfut olyan pont mellett, a melyet szeretnénk többet is hallani, de a mit elmond, az mindig a dolog lényegére tartozik. Az alakjai igazán élnek, az emberi természet ösztönöszerű megértésével vannak elgondolva, csupa töményített megfigyelés mind, semmi kigondolás nincs bennük. Különösen az embereknek helyzetük változása szerinti elváltozását tudja meggyőzően megmutatni és igen kevés vonással levegőt tud teremteni az alakjai körül: abból a környezetből, a melyben élnek. Regénye épkezláb írói munka, tele az élet fanyar ízével. — teljesen meggyőző szerzője írói hivatottságáról.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Bochner Mihály, a kolozsvári tudományegyetem jogtanára, Szegeden. — Id. Pálffy János Budapesten. — Csicsery Csicsery Géza huszárezredes, Budapesten. Az elhunytat fivére, csicsery Csicsery Zsigmond nyug. testőr-tábornok és kiterjedt rokonsága gyászolja. — Hídegváhy Imre belső titkos tanácsos, volt horvát-szlavon miniszter, 60 éves korában Szerém vármegyében levő bogdanovcei birtokán. — Niedermann Ferencz dr. fővárosi gyakorlóügyvéd, az Országos Gyermekvédő Liga ügyésze, 40 éves korában Budapesten. — Barna Dániel fővárosi tanár, a ki a IX. ker. Knežits-utcai polgári fiúiskolá-

ban több mint tíz éven át tanított, 41 éves korában Budapesten.

Özv. Herein Károlyné, szül. Esz Matild Budapesten. — Waldapfel Jánosné, szül. Weisz Anna, 39 éves korában Budapesten.

KÖZGAZDASÁG.

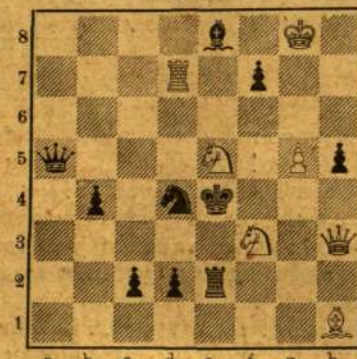
A Neuschloss-Lichtig repülőgépgyár és faipar r.-t. közli, hogy a legutóbb megartott rendkívüli közgyűlése a társaság alaptőkéjének 120,000 darab, egyenként 200 K névértékű új, 1920. évi szelvényvel ellátott részvény kibocsátása által 26 millióról 50 millióra való felemelését határozta el. A kibocsátásra kerülő új részvényekből 65,000 darab a régi részvényeseknek ajánlatik fel darabonként 700 koronáért, hozzáadva 1920 január 1-től járó 5 % kamatot, úgy, hogy minden régi két részvényre egy új esik. Az elővételi jog e hó 17-től 25-ig a Magyar-Olasz Banknál gyakorolható. A közgyűlés az igazgatóság új tagjává megválasztotta dr. Eber Antalt és Révész Alfrédet.

SAKKJÁTÉK.

3166. számú feladvány Jakab Árpádtól Budapest.

A „Vasárnapi Ujság” rejtvenypályázatán megdicséret pályamű.

SÖRÍT.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A Vasárnapi Ujság 15-ik számában megjelent képtalány megfejtése: Csak akkor szeretünk valakit, ha hibáival is rokonszenvezünk.

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegye-utca 11.

Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

A FRANKLIN KÉZI LEXIKONA

modern enciklopédia, melynek legjobb hasznát vehetjük. Mindent tud. Mindent röviden és tömören magyaráz. Cikkeit kiváló szakemberek írják, adatai megbízhatók. Könnyen kezelhető.

Három kötet ára díszesen bekötve 270 korona

Megrendelhető

15 koronás havi részletfizetéssel

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatnál, Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5. sz.

Franklin-Társulat nyomdája (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.).

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. II. kibocsájtást, különlegességeket is. SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégebbi csipkétisztító, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete. Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85.

Fiókok: II., Fő-utca 27. IV., Bakti-út 6. Kecskeméti-utca 14. V., Harmad-utca 4. VI., Teréz-kört 39. Andrássy-út 16. VIII., József-kört 2.

KERESZTÉNY FORGALMI IRODA

Budapest, IX., Ráday-utca 16. Birtokokat, telkeket, házakat, villákat, fizetéseket adunk-veszünk és közvetítünk. Bank- és értéktársaság bizományi ügyleteket kötünk és lebonyolítunk. Hirdetéseket gyűjtünk és terjesztünk. Kereskedelmi tudakozódó. Export-import.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherczeg-utca 17.

Gyárt legkülönbözőbb békebeli kivitelben: műlabákat, műszereket, sűrűkötőket, haskötőket, gummi-görzdehártyákat stb. Drua változtatjuk az összes betétpótlási gummiárúkat és műszereket.

Advertisement for dental services: Hamis fogakat Brilláns Ékszer Platínát. Includes contact information for Gross Antal in Budapest.

Pálinkafőzőüstök

Levártó és mosóüstök, vöröszesből és vashál, ónra és hangyacserre, bőrvábi sárgarézszarvak gyári áron, nagy választékban. Ez és azon örösi megvásárlása eljőhő Frandors előfűtők és gyorsforralók. Kávémoszóüstök és daráló. Répa- és szeszkavagók, vasboronák. Kovasólt seel ekék s-taligral; legprímább minőségű rézgálicz, raffia, kőpor, rézkőpor és kőalap raktároló szon- Szontagh Pál 22- és szeszámgyár, Budapest, IX., Üllői-út 19.

MÉRNÖK-AKADÉMIA

WISMAR a. d. Ostsee Tűjkeztetővel szolgál a Tűkarság.

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ELEK GYERMEKUJSÁGA

a szívet-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeretgazdagító olvasmányok valóságos kincsesháza.

Rendes munkatársai: Endrődi Sándor, Vársadi Antal, Vargha Gyula, Lampérth Géza, Kürthy Emil, Avar Gyula, Feleki Sándor, Mihályffyné Fái Lenke, Berényi Lászlóné, Tábori Kornél, Kozma Imre, Csánády Sándor, Székely Nándor, Benedek János stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifjúságnak való költeményeket.

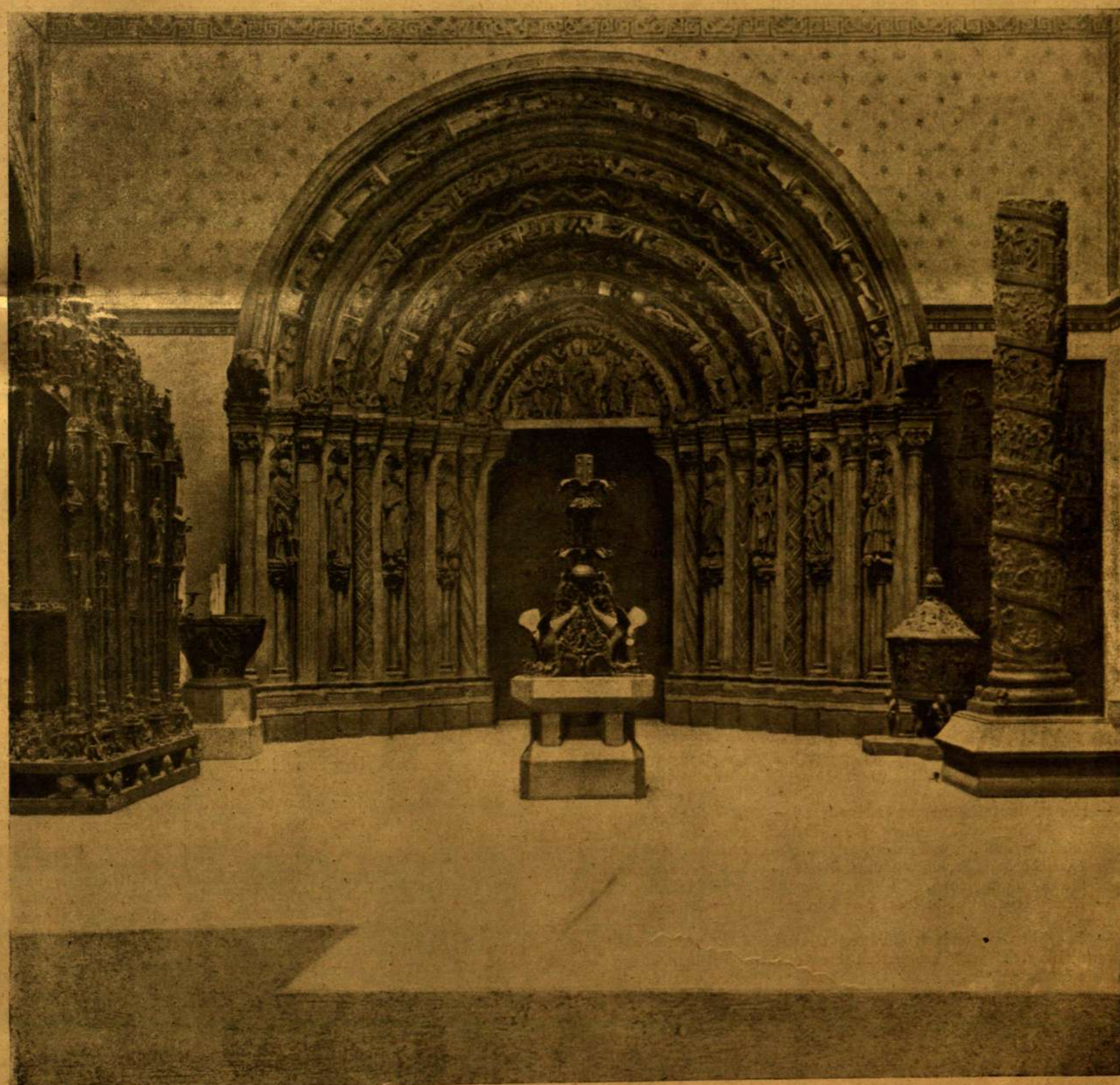
A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.

Előfizetési ára negyedévre 12 korona. Egyes szám ára két korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.

23. SZÁM. 1920. (67. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL BUDAPEST, DECEMBER 5.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármegye-utca 11. Előfizetési ára: az okt.—decemberi évnegyedre 20 korona. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utca 4. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 3 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldij is csatolandó.

A FREIBURGI DÓM U. N. ARANY PORTÁLÉJA A ROMÁN CSARNOKBAN.

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM GIPSZGYŰJTEMÉNYÉBŐL.

KATICZABOGÁR

REGÉNY. — IRTA HAVAS ALISZ.

(Folytatás.)

Tovább kocsiáltak. Alacsony fenyők siettek eléjük, a nap rájuk sütött, csupa gyanta-illat volt a levegő. Azután bejutottak a nagy fenyők világába. Komoly árny fogta át a sötétlő, főséges erdőt. Főséges volt minden óriás, dús, daliás szál a külön-külön és főséges volt az egész együtt. Az életnek őserjeje, őshatalma szült itt kemény formák és egyetlen, sötét szín nyelvében az emberhez. Fönt a hegyelen a bórától megtépázott fák nem siralmasak, inkább fenségesek talán azért, mert megkínzottan is délcegek maradtak, délcegen álltak fönn a hegyelen. Már a tisztáshoz értek; a tisztás közepén volt a csinos kis erdőszél, melyből már ki is lépett és mosolygva közeledett a háziaszony. Kató szeme még mindig a fenyőkön járt, látott közöttük egyet, melynek csak árva, kérgétől megfosztott, csontszinű törzse volt meg, ez sem állt már, hanem hátrahódott s fölfogták a mögötte álló ép fák, melyek mintha kitárták volna sötét karjukat. Az óriás, merev fatörzset, ebben a megrökkant voltában is, még mindig hatalmasnak találta Kató. Hatalmasan szomorúnak.

— Látom, hogy tetszik magának a mi erdőnk, Kató, — mosolygott az erdőszél.

— Nagyon. Nem is erdőt látok benne, nem csupán egymás mellé sorakozó fákat, hanem... de különben ezt úgy sem tudom kifejezni.

— Egész biztos vagyok benne, hogy ki tudja fejezni, kérem, mondja el, a mit gondolt. — Kós mondta ezt és először szólt Katóhoz ilyen természetes melegséggel, egész tengerparti találkozásuk alatt. Zsuzsa csodálkozva pillantott rá.

— Ugy hat rám, mint valami klasszikus tragédia, de olvasva, nem pedig mai rendezésben megjátszva. Olyan mélységes, olyan tisztán nyugodt, magasatos, rendíthetetlen, de... nem tudom... talán megbékélt a bánata. Mondom, nem tudom röviden kifejezni. Olyan ez a fenyves a természeti szépségek között, mint a hangszerek közt az orgona. Az élet nem lehet ilyen, mint ez, szeretném, ha ilyen lenne a halál.

— Ki beszél ezen a mai napon a halálról? — kérdezte Zsuzsa, — hadd verjem meg!

— Miért? A halált olyanformán gondolom el, mint mondjuk, egy szövetnek az egyik fele mintás, ez az élet, a másik sima. Kinek az való, kinek ez.

— Már én azt hiszem, Bogárkám, ritka ember az, a ki a fonákját választja, — mondta Zsuzsa.

— Már ez igaz, — felelt Kató és elnevette magát.

Az erdőszél bevezette őket az egyik virágos ablaku szobába, leültek s beszélgetni kezdtek.

— Hol találhatnám meg az erdőszél urat? — kérdezte jó nyegedőrá múlva Kós. De az erdőszél nem hallotta a kérdést, mert a cseledje éppen belépett s kihívta valami jelentkező munkások ügyében.

— Miért érdeklődöl az iránt? — kérdezte Zsuzsa.

— Fel akarom keresni, kíváncsi vagyok a munkáikra. Ti addig szedhetek számoczákat itt a közelben.

Zsuzsa kicsit ráncolta a fehér homlokát.

— Ugyan kérlek, maradj velünk.

Kós felállt, az ablakhoz lépett és kitekin-tett.

— Nem, kíváncsi vagyok arra a munkára, a mi ott folyik.

Zsuzsa melléje lépett, hozzásimult és édes tekintettel kísérté kérdését.

— Minket is elviszel, ugy-e? Csakugyan

érdekes lehet a munka, az élet a vadonban. Ugy-e Kató, elmegyünk?

— Nem, kérlek, az messze van, Katónak árt annyi gyaloglás és így tudom, hogy te Zsuzska, vele maradsz. És nem viszonzotta Zsuzsa tekintetét kedvesen, hanem komoly szemrehányással nézett rá.

Kató kipirult és föluggott.

— De hisz nekem úgy is gyönyörűség az erdő, ha magamban járok itt a tisztás szélén. Csak nem gondolja, hogy miattam?... — Kedves Kató, ne bánata magát, hogy okul hoztam fel.

— Urügyl, — vágott bele kemény hangon Zsuzsa, most már ő is piros volt, a szeme égőn tüztelt és keze szinte marczangolta a zsebkendőjét. Kató a kezére nézett és a zsebkendőjére és kiment. Kiment a tisztásra, egy cziszternát talált, lelengett:

— A mélységben pocsolva is lehet, — gondolta keserűen, a szenvedélyek is elmcserasodhatnak. Hiszen Zsuzsa és Béla szerelme már csak szenvedély! És ez a boldogság. Semmiségek miatt dacolnak egymással és haragsznak, kemény hang, komor tekintet, hát még a szavak, a mik most következnek! És ezért kellett nekem tönkre men-nem, hogy ók boldogok legyenek!

Szenvedélyes keserűséget érzett, érezte, hogy fizikailag is hogy összeszorult a szíve és keserű könnyei hulltak a cziszternába. Hulltak az állott vízbe, melyet ivóvíznek szántak valamikor... gondolta és aztán föl-egyeneseedett. És látta Bélát, a mint komoran, nagy léptekkel halad át a tisztáson. A férfi is meglátta őt és hirtelen feléje tartott. Kató legszívesebben elosont volna, de nem lehetett. Már hozzá is érkezett.

— Mit csinál itt, Kató?

— Nézem a poshadt vizet.

— Mi néznivalót talá rajta?

— Hát csak úgy... nézem. És gondolkodom róla. Hogy élő víz volt és meghalt...

— Mert nem itták meg, — tette hozzá Kós.

— Nem ihatták, mert nem földték be, nem kímélték meg a levegő szemetjétől.

— Kis Kató, mikor fog már úgy beszélni, mint egy tizenhat éves lány?

— Minden tizenhat éves lány másképp beszél.

— Igaza lehet. Régebben... nem hittem volna, hogy ebben a korban nem mind egyformák. Azt hittem, csak akkor fejlődnek ki annyira, hogy különbözők lesznek, mikor már asszonyok.

Ott állt a kút párkányára könyökölve és mosoly nélkül, komolyan nézett a lányra. És Kató nem felelt. Körülnézett a tisztást körülzáró óriás fenyőkön és annyira lehetetlenné érezte, hogy tovább beszélgesse nekik ketten ezen a helyen.

— Szalokban kezdődött, — gondolta Kató hirtelen. Kis hallgatás után mégis megszólalt szelid szemrehányással.

— Hát mégis elmegy?

— El kell mennem.

— Kell? — nézett rá bámulva Kató.

— És Kós egyet gondolt s beszélni kezdett.

— Kell. Mert nem terhelhetem magát egész nap a jelenlétemmel, ha már nem szabadulhatott a kísértetinktől. Most megmondom, hogy tisztában vagyok mindennel. Azzal is, hogy maga nem vet meg minket. Nemcsak azért nem, hogy Zsuzsa és én egymásé vagyunk, hanem azért sem, a mi azelőtt volt. Nem vet meg és nem haragszik és ez...

— De kérem Béla, ne...

— Fölibénk került... több, mint mi...

a tizenhat évével... Mint én, a meglett férfi.

— Én nem hallgatom! — És Kató indulni akart, de Kós kezénél fogva visszatartotta.

— És ez engem nem aláz meg. Én... ezt nem fogja megérteni és elhinni, büszke vagyok Magára. És éppen ezért magára akarom hagyni most a maga fenyves-főséges útján. Nem akarom, hogy ránk vesztegessen a megbocsátásnál is komolyabb és több érzését... És Zsuzsa nem hajlandó ezt megérteni. Ő akarja a maga lelkét kúrálni, ő akarja magát nevelni, könnyebb, közönsége-sőbb életre, felületesebbé akarja...

— Béla, nekem ebből elég. Összeveszték és most úgy beszél, mintha nem szeretné Zsuzsát...

— Nem, ezt a hitet nem akartam kelteni. Én Zsuzsát megszerettem, dolgozott és dolgozik bennem a férfi szerelme társra iránt... Kató, én nem úgy beszélek magával, mint 16 éves gyermekkel... Maga megérti minden szavamat...

— Kérem... én nem akarom magat tovább hallgatni. Én nem akarok... tovább magával beszélni... Minek? Értem magat s azt tudja és tudja, hogy a megbocsátásnál is komolyabbat és többet érezek és hogy magam akarok... Menjén Zsuzsához és békítse ki és ez minden, a mit kívánok...

Kós ránézett mélységes pillantással, ebben a mélységben most nem mocsár lakozott.

— Kérem Kató, ne menjén be az erdőbe egyedül, — mondta, megfordult és elment. De... Kató nézte, nem Zsuzsához ment, hanem az erdei ösvény felé, melynek elején várta egy fiú, hogy vezesse. És a mint el-tűnt, mielőtt Kató nagy, nehéz érzése zokogásban oldódhatott volna, kijött Zsuzsa. Nagy lépésekkel, lehajtott fővel jött és a keze marczangolta a zsebkendőjét. Odaért, ránézett Katóra és nem szólt semmit. Fel-ült a cziszterna párkányára.

— Bele esel, — mondta Kató. Zsuzsa hátranézett, le a vízbe. Kató megkapta a kezét, úgy megijedt Zsuzsa vakmerő mozdulatától.

— Már benne vagyok, — mondta Zsuzsa.

— Hogy érted?

— Sehogy. Benne vagyok abban, a minék a szélén táncoltam. A hódításban, a szerelemben, a házasságban, a hogy tetszik. És most végignézem az ablakból, a hogy az uram beszél egy lánnyal, a kinek a lelkét szerette. Ne hidd, hogy egészen gúnyolodom.

— De Zsuzsa, milyen bórzasztó nyugtalan vagy. Hiszen úgy szeret.

— Igen, igen, úgy szeret. Örültem. Mit tudod te, mennyire szeret és hogyan szeret? Ugy szeret!...

— Nem értem...

— Nem is szabad értened. Ugy szeret, a hogy téged nem szeretett eléggé, azonban úgy nem tud szeretni, a hogy téged szeretett. Azt hittem, csak akkor van köztünk az, a mit egy kis lány iránt érzett, ha a kis lány távolból hat ránk, mint valami légies emlék. De nem... ez az érzés mindig köztünk marad, mert ezt soha sem fogja irántam érezni.

— Jaj, Zsuzsa, elég! Látom, ti sem vagyatok valók a boldogságra! Bár talán én is igyekeztem kissé a boldogságtokra... És Kató megint könnyezett, aztán megint keserűen szólt:

— Széttépted a zsebkendődet... Megint? Tegnap is... Vagy nem tegnap volt? Igaz, rég sejtem. Mindenkivel mindig ugyanaz is-méltódik... Csak hogy akkor nem voltál hozzám bizalmas... Ugy szeret, úgy nem szeretett eléggé, azt hiszem, mégis értelek...

kár... Zsuzsa! én most nem szeretlek titeket... se magamat! Nézd, ott jön az erdőszél, menj kérlek, menj s hagyj egy kissé... a fenyők közt. Ugy szeretem őket...

Zsuzsa csodálkozva nézett Katóra, a ki olyan hevesen beszélt most, mint még soha. És a ki úgy nézett és úgy mozdult annyi hévvel, ilyennek még nem látta. De ez az indulat egészen más, mint az övé. Ez még legerősebb kitérések is befelé izzik és még ilyenkor is, mint mindig, magát emészti, pusztítja sokkal inkább, mint mást.

— Jó, — mondta Zsuzsa szelidebben, — magadra hagylak, de hát mit akarsz? Hol járhatnál itt egyedül?

— Csak itt a közelben.

Zsuzsa az erdőszél elébe sietett.

— Kató itt szeretne maradni, bórzasztóan tetszik neki, hogy egyedül lehet fenyőkkel.

— De ne menjén túl azon a padon, a melyik ott van a tisztás szélén, — kiáltott oda az asszony és elvezette Zsuzsát, hogy bemutassa neki egész kis házatáját itt, a hegytetőn.

Kató ott maradt a padon egyedül. A leg-mélységesebb, a legnagyobb szerű csönd vette körül. Ő benne rossz érzések keringtek. Újra látta Zsuzsát, újra hallotta, újra meg újra átélte azt az izgalmat, melyet az ő viselkedésük okozott. Szabadulni akart ezektől az érzésektől. Föállt. Nagyon gyöngye volt a lába, mint mindig, mikor valami fölizgatta. Betért az egyik ösvényre. Réges-régi, korhadó növényeken járt. Már nem recsegtek, csak sustorgásszerű neszt okozott köztük minden lépése. Sötét árnyék borult a keskeny útra. Gyantaszag számócaillattal keveredett. A mint lassan tovább haladt, az árnyék megvilágosodott, jobbfelől kinyílt az út, búsbüszke fenyőszálakkal benőtt völgyre látott Kató. Ég, föld, fenyő és csönd... Fájna itt most minden hang, csak egy nem, talán: mélyen, hatalmasan búgó orgonáé. De még annál is jobb ez a csönd! És Kató úgy érzi, hogy ő most csupa lélek, magános lélek, és nem is lehet többé más, mint magános lélek. Ő nincs is itt, csak a lelke. De haza

fog térni önmagába, le fog szállni a magasból, az óriás fenyők világából. Beszélni, mozogni fog megint, nevetgélne is, de az más valaki lesz. Ő maga, az, a mi ő benne magában a legfőbb valami, az itt van és innen többé le nem szállhat. Szeretne beléhalni egy nagyszerű imába, mely nagyszerűségével eléri azt az Istent, a kit ő most itt érez. De gondolatai és érzései nem kívánnak szavakat, még hangtalanokat sem. Ő, a mint

itt áll, beleolvadva ebbe a főségbe itt, ő így maga az ima. És akkor már dél volt, minden köd eloszlott és lent, nagyon mélyen megcsillant egy csöppje a legkékebb égboltnak. A tenger! Mérheterlen távol mély-ségben alatta a boldogságszinű tenger. Lát-hatatlanná olvasztja a messziség a főhéher ragadozókat: a sirályokat és a főhéher, ragadozva lebegőket, a vitorlás csónakokat. (Vége következik.)

WALT WHITMAN KÖLTEMÉNYEIBŐL.

I. A FREGATTMADAR.

Te, ki a vihar szárnyán átaludtad az éjjelt,
S most felülvél ébredsz és szállsz a magad
csodaszárnyán —
Tombolt-e a szél? Magasan elszálltál felette
S pihentél a kék levegőn, rabszolgádon, mely
ringatott,
Most kicsi kék pontként, mely ott lebeg ma-
Megjelenz újra. [gagan az égen,
Mikor fényt szomjazva, a fedélzetről kutatva
körülnézek
Magam is kicsi folt, egy pont a nagy min-
Messze, messze tenger távolán. [denségben,
Most, miután az éjjeli ár roncsokkal telezőrtá
S a nap vidáman s derülten visszatért, [a partot
Rózsásan lebegő pirkadattal s lángoló napfényvel
És hajnaltsizta, átlátszó levegővel,
Most te is újból megjelenz.

Te, kit azért szültek, hogy dacolj a viharral —
ki csupa szárny vagy,
Ki az éggel birkózol s a földdel, az orkánnal
és a tengerrel.
Hajója te a légnak, mely vitorlát sohasé von be,
Ki napokon, heteken át fáradhatatlanul lebegsz
s átszelsz országokat és birodalmakat,
Ki alkonyatkor a Szenegált látod, hajnalban
Amerikéé,

Te, ki villámokkal játszol s mennydörgő felle-
Oh, te sokatlátott! [gekkel,
Ha a lelkem tied volna,
Mily örömeiben volna részed!

II. A SIRFELIRAT.

Fáradtan róva Virginia renetegéjét,
Hangjánál zörgő harasztak, mint feldúlt a lábam
(mert őszidő volt),
Vén fa lábánál egy harcos sirja ötlött szemembe,
Holtra sebzetten, menekülve itt temették el
(könyven fel tudtam fogni mindent).
Rövid déli pihenő, aztán tova! Szorított az idő,
De kicsiny táblára írva s felszegezve a fára, meg-
maradt a sirnál a felirat: «
Bátor volt, óvatos és hű, s az én drága bajtársam.»
Soká, soká töprengtem, aztán továbbmentem
a magam útján,
Idők változása torlódott s az élet jelenetei,
Am gyakran idő és tér változása közben, magá-
nyomban, vagy a város tömkelegében hirtelen
Felbukkan előttem az ismeretlen harcos sirja —
felbukkan a művészietlen felirat Virginia renege-
tegyében: «
Bátor volt, óvatos és hű, s az én drága bajtársam.»
Angolból fordította: Zoltán Vilmos.

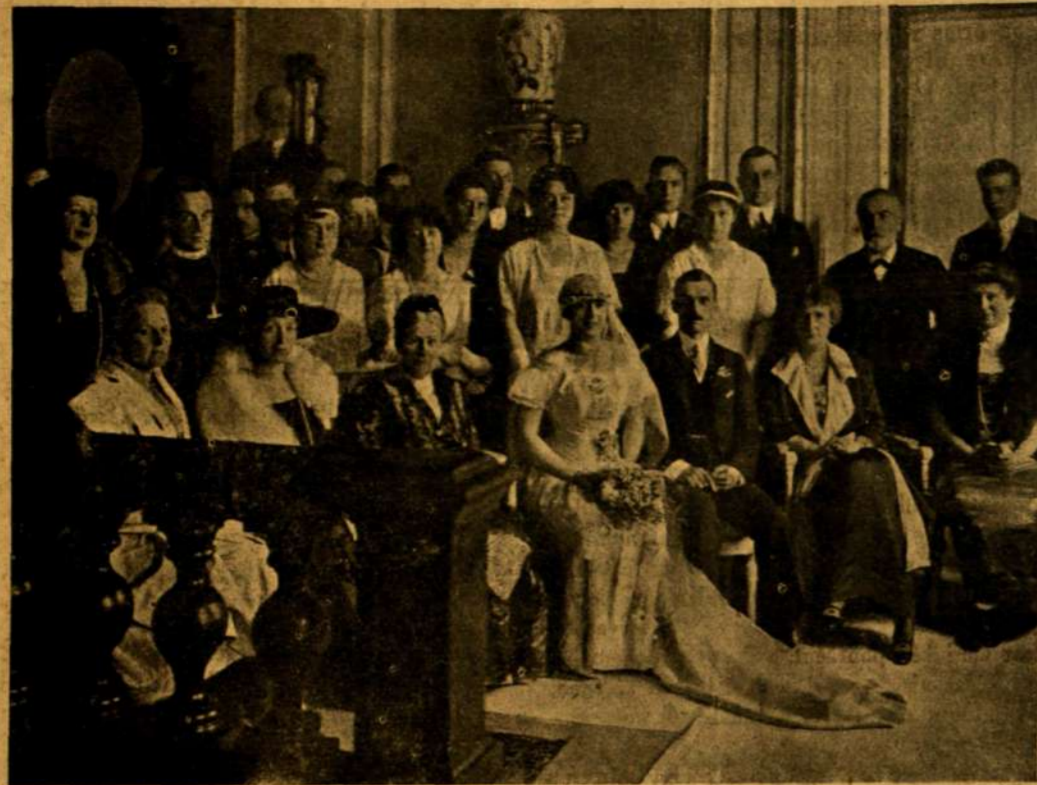

A ROZSNYÓI ÖRTORONY ÉJJELE.

A BARÁTOR, TEMPLOMA ROZSNYÓN.

A CSEHEK ÁLTAL MEGSZÁLLT ROZSNYÓRÓL. — Tichy Kálmán rajza.

A NÁSZNÉP AZ ESKÜVŐ UTÁN.

ESTERHÁZY MARIANNA GRÓFNŐ ÉS QUADT SÁNDOR GRÓF ESKÜVŐJE TATÁN.

AMICUS.

Elbeszélés. — Irta **Berkes Imre.**

Elmondom úgy, a hogy hallottam.

A legjobb barátom mesélte el nekem. S minthogy igazán őt tartom ma is életem legjobb barátjának, Amicusnak nevezem őt. Közel három évtized ködéből tűnik elém a szegény Amicus sápadt és rongyos alakja. Hosszú, szőke haja ugyanolyan, mint az enyém. Ibolyakék szeme tiszta és vidám, mint a nap fényében a csendes tó tükré. A hangja csengő és bátor, a fantáziája pedig vágató, mint a bolondos szél. Most az iskola körül pajzánkodik, a következő pillanatban valahol az erdő szélén leselkedik az éhenkórász, eszelős emberre, a ki dologtalanul csavarogja be a falvakat s jobb híján erdei boggyóval táplálkodik. Egy perc: és Amicus már a temető sarkán ácsorog, om-ladozó, megfakult sarkok roszdás betűibe mélyeszi okos szemét. És ha megunta a temetőt, fantáziája a szomszéd földirtokos házába kergeti, Amicus befut a zongoraszobába, leül a zongorához s piczi, maszatos ujjaival a billentyűket vergeti... Akkor talán hat éves lehetett.

Egy mély, gondozatlan országút mentén apró házikók s e házikók egyikében lakik Amicus. Az út fehér, mert szakadékaiba beleült a januári hó. Tulsó partján csenevész bokrok, kökény- és galagonyacserjék, fehér reszkető fenyven, a hogy a hó és jég magához ölelte sovány ágacskaikat. A házak fázós, didergő elhagyatottságban ácsorognak, keményeiken vékonyan folydogál a szürke magasságban a füst, mert odabenn alig jut tüzelni valóra. Az úton senki sem jár, csapás csak elvétve látható a hólepel szintjén.

Három kölépcsőn lehet bejutni abba a házba, a hol Amicus otthon van. A ház ugyanolyan, mint a többi. Előtte udvar, hóbuczkákkal telerakva, mintha apró hóbabák volnának, a melyeket Amicus hordott össze. A lépcsők a konyhába vezetnek. Közepén hatalmas, meszeletlen kályha, jobbról, balról cserépedények. A konyha sötét és hideg, mint a jégverem, bár gyér világosság szűrődik belé jobbról, de innen a szobában lévő kályhát fűtik letörött gallyakkal, elhullott nedves fával és nyirkos ágakkal. Balról egy másik szoba. Két ágy van benne, de fűtetlen. Az alacsony asztalkán gyertya ég. Az egyik ágy vetetlen, a másikban Amicus alszik... A tarka váncosok közé süppedt kőcsos feje, az arca pihent és nyugodt, mintha gazdagság és pompa venné körül... Az asztalka mellett fonnyadt, koravén aszsonyság ül. A szeme sírásban vesztette el

a fényét, a teste örökös verésben az ifjuságát. Az ura fuvaros, valahol kietlen utakon veszkődik a lovaival, rettenetes terheket cipeltet velük. Ha hazajön, gondjait is magával hozza és ezekkel együtt gondülőz osztorát, a mellyel végig-végigszuhint asszonya kék és zöld sávokkal telehintett, vonagló hátán.

Az asszony megnézi Amicust, megsimítja a homlokát s mintha még semmi baja sem volna, ezt sugja feléje:

— Szegény kicsi fiam, ha tudnád.

A gyertyát égve hagyja, az ajtót lassan kinyitja, maga után halkán beteszi, átsuhan a konyhán és besiet a másik szobába. Itt mind a két ágy fel van bontva, de csak az egyikben fekszik valaki. Két kicsiny ablakon fehér, apró függönyök tapadnak az ablak jégvirágaihoz. Az asztalon petróleumlámpa pislákol. A kályhában sístereg, patog, pöfékel a nyirkos fa. Itt van Amicus atyja, két szomszédasszony és egy fiatal lány. Csak suttogva beszélnek egymással... az ágyban Amicus anyja fekszik és halklik.

— Alszik, — rebben a szó a fuvarosné száraz ajkán. Inkább csak az ajka mozdul, a hangja a torkában reked, de azért megértik... Tudják, hogy Amicus alszik.

Mindenki az ágy felé néz. Egy hosszú, fehér arcd világít a váncosok között. Két bús, haldokló szem révül bele a piczinyke szobába, míg a fénye elsétál a sárga sifonrok mentén, az alacsony plafonig is elereszket, meg-megáll a kályha mellett, mintha kutatna valamit, egy sóhajt, egy csókot, vagy ennek szülőltjét. A beteg karja fáradtan, alig észrevehetően mozdul meg és fagyott száján elhamvad az utolsó szó:

— A fiam...

A fuvarosné visszaharog a másik szobába. Felrúzza Amicust, a ki durczásan tiltakozik a háborgatás ellen, de kinyitja álmos szemét és észreveszi, hogy az idegen szobában alszik. Felkényyököl s tudatlanul, sértődötten, panaszosan mondja:

— Miért? Miért itt? Álmos vagyok.

— Föl kell kelned, — sugja az asszony.

— Nem kelek.

— Csak kelj föl, fiam, ha az édesanyádat még élve akarod látni.

Amicus kiugrik az ágyból. Gyorsan, az ébredő ösztöneitől őrve, magára kapja a gúnyját. A szemét az öklével dörszölgeti, a kőcsos haját meg-megsimogatja s valami érthetetlen káprázatban, valami zavaros, tévő fantáziálásban kicsiny élete kicsiny eseményeit sorolgatja fel magában... Egyszer egy kocsit ment át a lábán. Egy hétig

sántított utána. Egyszer leesett a körtefáról. Nem történt semmi baja. Az erdő szélén gyíkot fogott s azzal rémítette a kis lányokat. Tüske hasította fel a lábát, egy vásott fiu megkergette, az új ruháját eltépte, az apjától verést kapott... Az anyja a kútról jön, a fején dézsa, tele vízzel. Az utón megáll, fáradt, alig áll a lábán. Leemeli a dézsát a fejről és átkiált a kis fiának: Gyere ide, vigyük együtt... Amicus odarohan, megfogja a dézsa egyik fülét, anyja a másikat s együtt viszik haza a vizet... Az anyján vörös-pettyes szoknya volt, a lábán rongyos cipő, a rongyos cipőn át kifehérelt a harisnyátlan lába...

Amicus egészen belesimult a fuvarosné szoknyájába, úgy mennek át a másik szobába.

Ott az egyik asszony szakadozottan, sürgetőn mondja, miközben egy apró üveget rázogató kezében:

— Szomszéd, adjuk be néki ezt az orvos-ságot.

— A másik asszony bágyadtan mondja:

— Nem kell.

A fiatal lány az ágy fejénél ácsorog. Amicus atyja megfogja a fia kezét s odavezeti az ágyhoz:

— Nézd meg jól, fiam...

A fuvarosné ráhajol az ágyra s a kezét a beteg szívére teszi. Megtántorodik s valamit sug a férfi fülébe.

Most iszonyú csend támad. Mindenki Amicusra néz, az ő arcát símogatják, az ő kezét szorongatják.

— En nem félek — mondja Amicus.

Amicus atyja kirohan az udvarra. A lovakat kikergeti az istállóból, a szekeret kitolja a szinből, benn öltöztetik a halottat. Téli ruhát adnak rá, jó erősen bebugyolálják, Amicus fejére sikkát tesznek.

— Hová megyünk? — kérdi Amicus.

— A városba — sugják neki.

— Minek? — tudakolja a fiu.

— A doktorhoz.

— Hát nem halt meg? — kérdi szepegeve.

— Nem.

A fiatal lány puha ágyat készít a kocsin. A halottat négyen kihozzák, ráemelik a kocsi, párnákkal erősen betakarják, hogy meg ne fázék. Amicus az apja mellé ül, kicsiny kezével a gyepő után kapkod, a lovak elindulnak, a kocsit mély csapást vág a hóban, a kik itt maradtak, most már zokogó szívvel bámulnak a távozók után... Csikorog a kocsit s lassan elvész a sötétben. Amicus hátra-hátra pislog, hogy megnézzé az anyját, de nem meri megszólítani, mert alszik...

Es elmarad mögöttük a kicsiny falu, eltűnnek a csillogó cserjék, új utakat vágnak a végtelen hómezőn, törpe erdőcskéken loholnak át, alvó falvak mentén döcögnek tova, némelykor kutyavonítás kíséri őket, mintha ez azt jelentené, hogy körülöttük még élnek az emberek. Picziny hópelyhek szálldogálnak, az ég színe lassan szürkere derül, széles, lusta felhomály bontakozik ki az éjszaka szuroksötétségéből.

Amicus most már egészen megfordul. Kicsiny csizmas lába az anyja párnája fölött reszket, szemét egy pillanatra sem emeli le anyja csodálkozó arcáról. Mert Amicus azt látja, hogy az anyja csodálkozik. Talán a miatt, hogy a városba viszik, holott ő már meghalt. Igaz, hogy ez volt a kívánsága... Ha meghal, a városi temetőben akar pihenni... Vagy talán azon töpreng, miért kellett ilyen fiatalon meghalnia?... Mert Amicus egészen biztosan tudja, hogy az anyja meghalt. Megkérdezni nem meri, de nem is akarja. Tudja. Téli reggelen ott ül a halott anyjával szemben és gondolkodik. Hatéves szivecskéje fájón dobog, picziny szempillái sebesen rebbennek, de nem sír, a szeme száraz, könnytelen, mintha elsrta volna már élete minden könnyét. Arra gondol, hogy mi az, meghalni?... Vajjon ő is meghal-e, s akkor nem szedheti ki többé a madárfészekből a pettyes tojásokat?... Nem, ez nem volna jó, mert a pettyes tojásokkal játszani lehet s naphosszat játszadozni, porban hempereggni, versenyt futni a széllle, bujkálni, kergetőzni, mindez olyan jó s mind-

ezt olyan nagyon-nagyon szereti ő. Az anyja nem kívánhatja tőle, hogy nagyszerű, kedves játékaikról lemondjon, csak azért, hogy meghaljon, hogy soha többé ki ne nyissa a szemét.

— Ül már vissza a helyedre, — biztatja az apja.

De nem tud megfordulni. Mert az anyja hirtelen megmozdul, kinyitja a szemét s a kezével megérinti az ő csizmácskáját. Él... él és beszélni fog. Az ajka megreszket... Nem halt meg. Nem viszi el az ő örömeit. Együtt viszik haza újra a vizet a kútról... Nyáron meztelb járnak és este énekelni fognak...

— Ül már vissza, — mondja az apja újra.

Amicus nézi az anyját... De már megint nincs nyitva a szeme. Keresi a kezét, de nem látja. Megtapogatja a csizmáját, ott, a hol az anyja megfogta, de ott sincs a keze... Mégis meghalt... Előredől, bámul, megegeti a szemét, még néhány pillanattig ott ül az apja mellett, aztán lassan lezuhan az anyja lábához, átkulcsolja, ráhajtja a fejét és iszonyú kimerültségében álmából kitépve, a hidegben megdermedve, a történetke belezavarodva, csak az villan még át fáradt, kicsiny agyán, hogy milyen jó aludni, milyen rossz a fuvarosné, hogy őt felriasztotta... és milyen forró az édesanyja lába...

A lovak lassan poroszkáltak a város felé...

HORTHY KORMÁNYZÓ BESZÉDET INTÉZ A FOGSÁGBÓL ÉRKEZETTEKHEZ.

A HADIFOGLYOK A PÁLYAUDVAR CSARNOKÁBAN.

AZ ÚJ CSILLAGOK RENDSZERE.

A világegyetem rendszerének, elsősorban a csillagok, ködfoltok, csillagalmazok eloszlásának, egymás közt való összefüggésének kifizetése legnehezebb feladata a csillagászatnak. Az állócsillagok mérhetetlen nagy távolsága miatt mi csak az irányt láthatjuk, a melyben vannak, távolságukat nem észlelhetjük közvetlenül s ezért a közvetlen megfigyelés nem is mutathat rendszert a világűrben szabálytalan összevisszaságban látható égitestek között. A csillagok tőlünk való távolságának megállapítására egyetlen módszer van: a parathaxis meghatározása, a mi viszont csak az aránylag közelebb fekvő égitesteknél lehetséges, a melyeknek tőlünk való távolsága mégsem olyan végtelen, hogy ahhoz a Földnek a Nap körül leírt pályájának mérete észrevehetően kicsiny legyen. A leküzdhetetlennek látszó sebességek azonban olykor sikerül rést űtni és ilyenkor meg lehet állapítani egy-egy kisebb törvényszerűséget, a mely aztán ismét egy lépéssel vezet közelebb a világegyetem épületének teljes megismeréséhez.

Ilyen érdekes és fontos eredményt mutatnak fel most C. Luplau Janssen és G. Haarth dán csillagászok, a kik az új csillagok fizikájával foglalkozván, arra a kérdésre iparkodtak feleletet találni, hogy milyen az új csillagok térbeli eloszlása a világegyetemben?

A HADIFOGLYOK EGY CSOPORTJA.

MAGYAR HADIFOGLYOK ÉRKEZÉSE SZIBÉRIÁBÓL.

Aránylag elég gyakran jelenik meg új csillag az égen s az ilyen jelenség rendszerint nagy feltűnést keltett már a régi időkben is. A *Nóvák* hirtelen villannak fel, gyorsan nagy fényességet érnek el, aztán lassan sötétedni kezdenek s néhány hónap mulva újra eltűnnek az égbolt sötétségéből. A távcső felfedezése óta nagyon sok *Nóvát* figyeltek meg, melyek elseje a Tycho Brahe által 1572-ben megfigyelt *Nova Cassiopeiae* s mióta előre megállapított rendszerességgel figyelik az égboltot, átlag minden négy-öt. évben észrevesznek egy-egy új csillagot, melyek azonban legtöbbször csak távcsővel figyelhetők meg.

Az elméleti kutatások szerint a *Nóvák* keletkezésének megmagyarázásában az a legvalószínűbb feltevés, hogy a világűrben bolygó kihűlt csillagok sűrűbb kozmikus ködbe érnek, a hol a növekvő sűrűlődsé folytán megtűzesednek, felvillannak s mikor a sebességük lecsökken, akkor hűlni kezdenek s legjobb esetben mint halványan világító vörös csillagok láthatók hosszabb ideig is, de legtöbbször egészen elsötétednek.

Luplau Janssen és Haarth is ebből a feltevésből indultak ki, mikor elkezdtek megvizsgálni a *Nóvák* térbeli eloszlását. Ebben az eloszlásban látszólag semmi rendszer sincs.

csen, mert hiszen egymástól nagyon messze eső csillag-képekben tűnnek fel, azonban ez a látszólagos rendszertelenség még nem jelent semmit, mert hiszen a térbeli helyzetüket közvetlenül nem figyelhetjük meg. Eddig csak egyetlen Nóvának sikerült meghatározni a parallaxisát, az 1901-ben megjelent Nova Persei-ét, a mit Bergotand 0.03 iv másodpercben állapított meg. Ez körülbelül 110 fényévnek felel meg, vagyis a fény ennyi idő alatt érkezett hozzánk a Nova Perseiről.

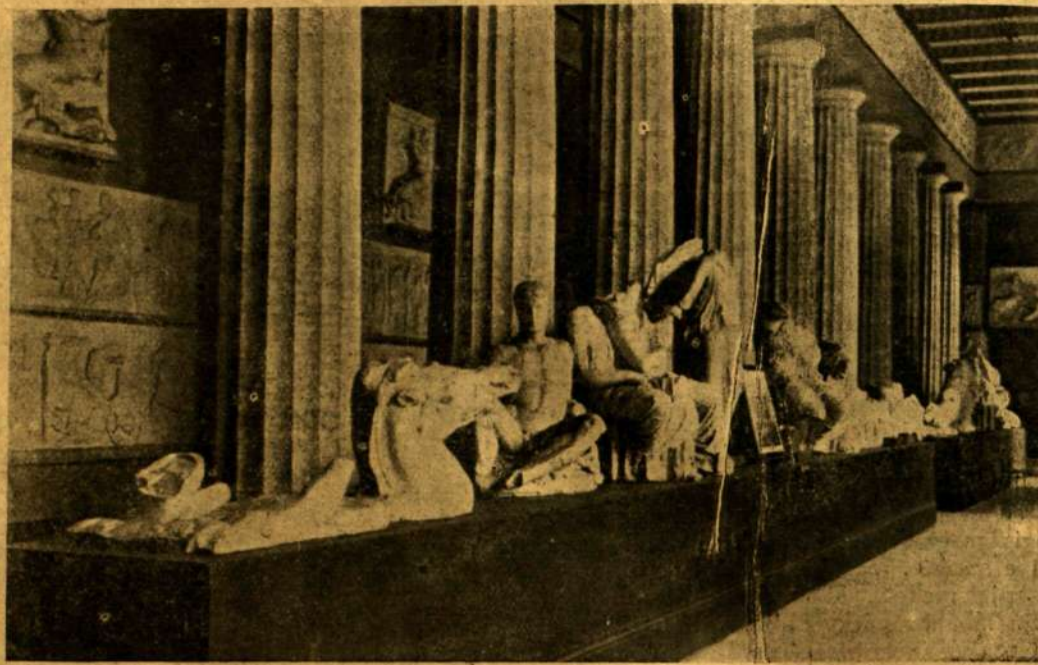
Osszesen harminczhárom új csillagot lehetett felhasználni a számításokban, melyeknél a parallaxis megállapítását egy nagyon ügyes fogás révén végezték el. Abból a feltevésekből indultak ki, hogy a Nóvák abszolút fényessége egyformának tekinthető valamennyinél a fénymaximumuk idejében s egységül a Nova Perseiét vették fel, melynek relatív fényessége két és félszer akkora volt, mint egy elsőrendű állócsillagé. A kozmikus ködben mozgó csillag fényessége természetesen függ a sebességétől is, a mit nem ismerünk, azonban a legújabb tapasztalatok szerint nagyobb tömegű csillagok kisebb sebességgel mozognak a világűrben, mint a kisebb tömegűek s így jogos megközelítésnek vehető fel, hogy végeredményben a fellobbanó új csillagok abszolút fényessége körülbelül egyforma, akármekkora is a nagyságuk és a sebességük.

Ennek a feltételnek az alapján a fotometria törvényei szerint könnyen ki lehet számítani az egyes Nóvák tőlünk való távolságát. A relatív fényesség, a mit mi megfigyelünk, fordított arányban áll a távolság négyzetével s ha a Nova Perseiét egységnek vesszük fel, akkor mind a harminczhárom Nóva távolságát kiszámíthatjuk s ha ez megvan, tiszta képet alkothatunk magunknak a Nóvák térbeli elhelyezkedéséről.

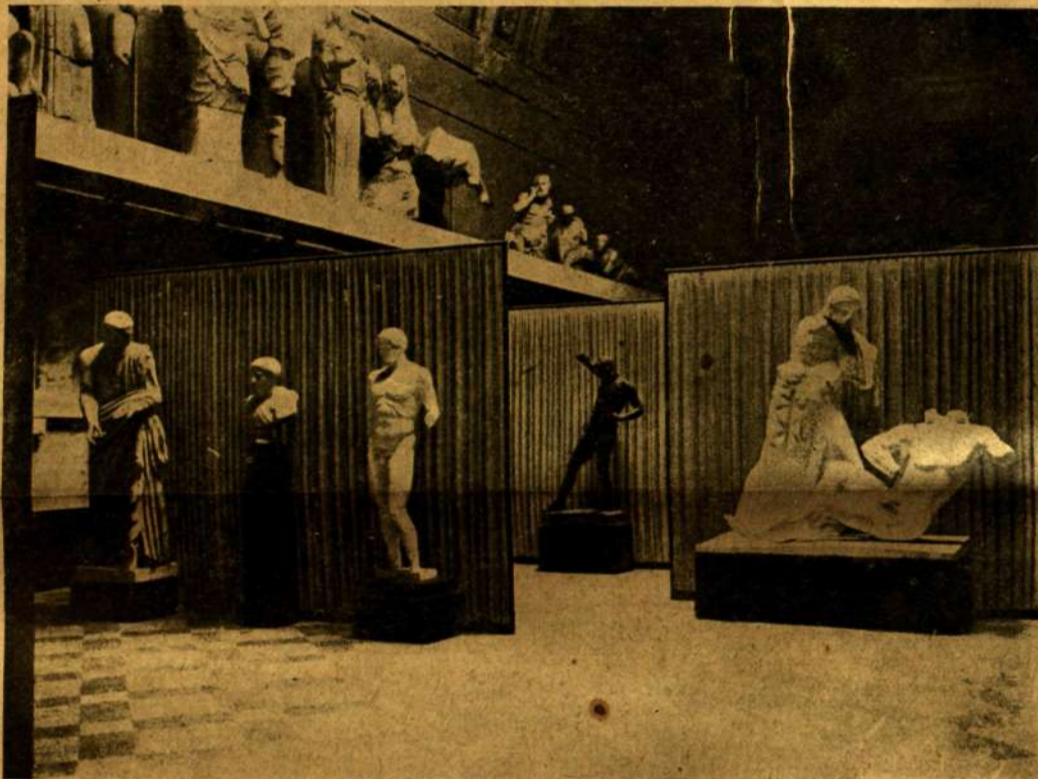
Az eredmény nagyon érdekes, mert az derül ki belőle, hogy mégis van valamilyen rendszer az új csillagok eloszlásában. Az derül ki ugyanis meglepő nyilvánvalósággal, hogy a Nóvák erősen lapult, középen sűrűsödő csillaghalmazt alkotnak, a mely halmozat legnagyobb sugara 4400 fényév. Ennyire van a középpontjától a legtávolabb fekvő Nóva, a Nova Sagittarii No. 4. Három kivétellel valamennyi Nóva ebbe a halmazba tartozik, csak a Z Centauri, az SU Lyrae és a Nova Piscium esik olyan távolra ettől a lencsealaku rendszertől, hogy nem tekinthetjük őket hozzája tartozóknak.

Ez az eredmény nagyon hasonló Gyllenberg megállapításához, mely szerint az Orion híres ködfoltja és a hozzátartozó csillagok szintén ilyen lencsealaku rendszerbe tartoznak. Az Orion ködje látható, az a kozmikus köd azonban, a melyben az új csillagok keletkeznek, sötét, de a létezését elárulják a benne fellobbanó Nóvák. A kutatás eredménye tehát nemcsak az, hogy rendszert találtunk az új csillagok elhelyezkedésében, hanem az is, hogy megállapítottuk egy hatalmas kiterjedésű, láthatatlan kozmikus ködnek a helyzetét is.

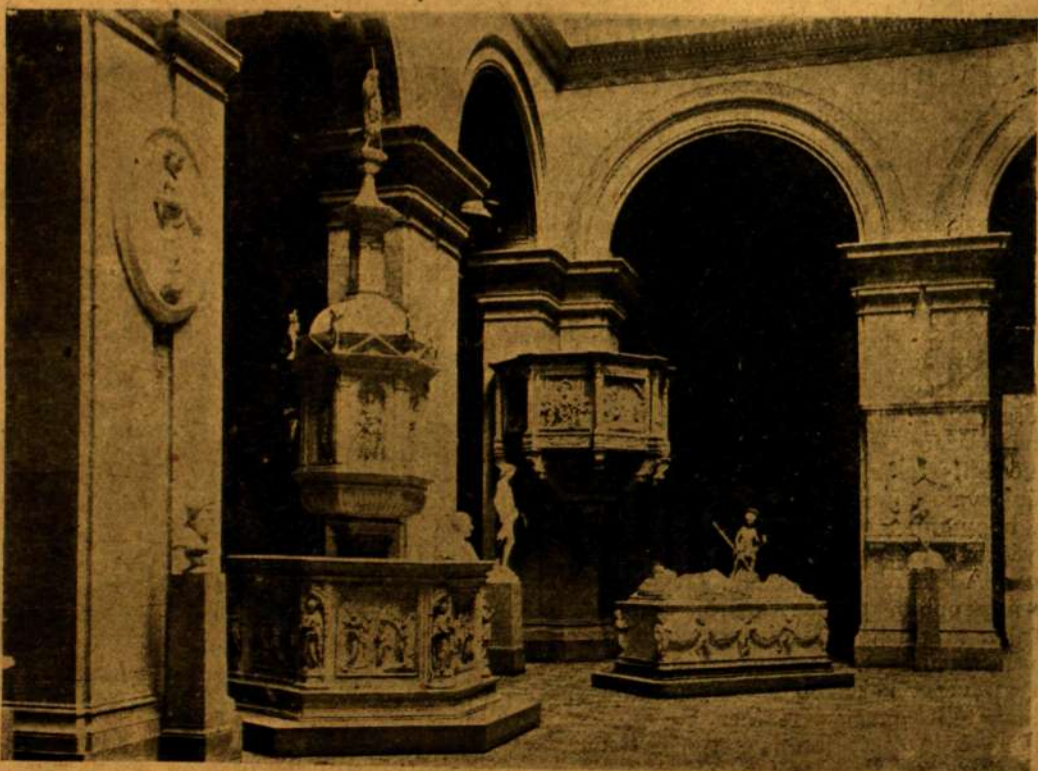
A közepesen sűrűbb lencsealak úgy látszik a leggyakoribb alakzat a világegyetem rendszerében. Számos esetben jöttünk rá erre az alakzatra, nagyon sok ködfolt és csillaghalmaz mutatja szemmel-láthatóan is sőt a Herschel-féle vizsgálatok azt is bebizonyították, hogy a mi világegyetemünk a Tejútjal együtt szintén ilyen lapos, lencsealaku csillaghalmaz, a mit mi belülről látunk és ezért tűnik fel a lencse egyenlítője felé oly sűrűnek a csillagsereg, mint a Tejútban és annak környékén. Egyelőre nem vonhatunk le végleges következtetéseket ebből a megállapításból, de mindenesetre reményteljesen várhatunk az eddigi eredményekből arra, hogy végül csakugyan sikerül pontosan megállapítani a rendszerességét úgy a mi, látható világegyetemünkben, mint azokban a távoli csillagrendszerekben, melyek messze kívül esnek a miénken s melyeket mi csak apró spirális ködfoltoknak látunk. S ha majd megismertük a rendszert, akkor talán elkezdhetünk gondolkodni az életükről is, a keletkezésükről és elmúlásukról, a mi ugyan a valóságban megfigyelhetetlen, mert örökké-

RÉSZLET A PARTHENON TEREMBŐL A PARTHENON OROMCSOPORTJAIVAL.

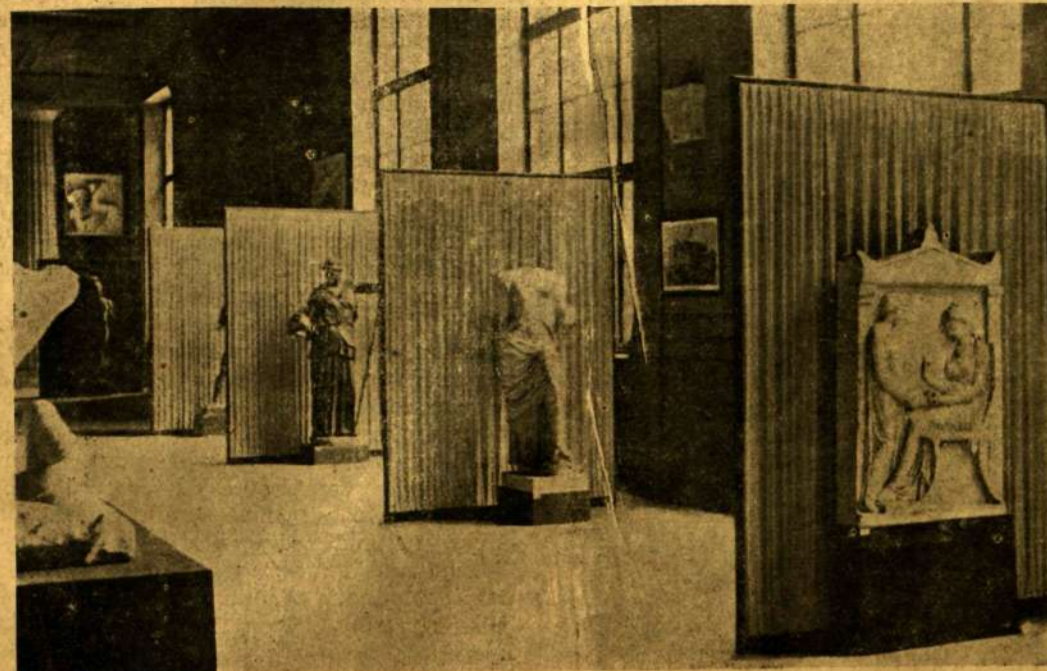

RÉSZLET AZ OLYMPIA-TEREMBŐL.

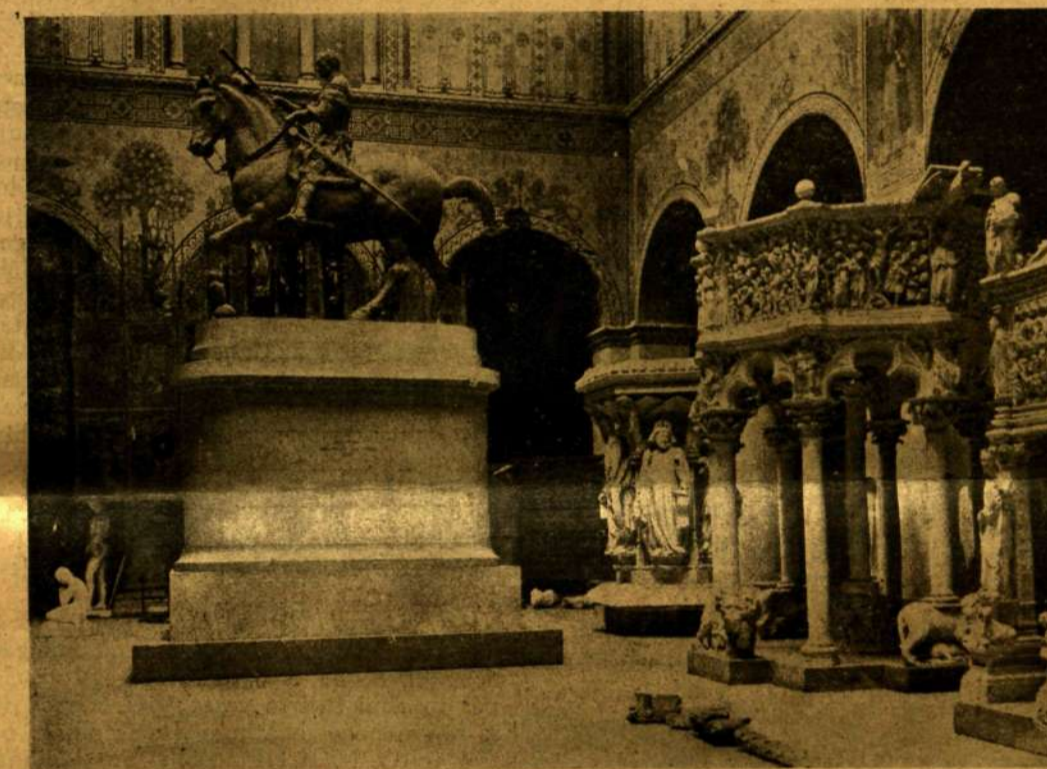

RÉSZLET A RENAISSANCE-CSARNOKBÓL QUERCIA KERESZTELŐ-KÚTJÁVAL.

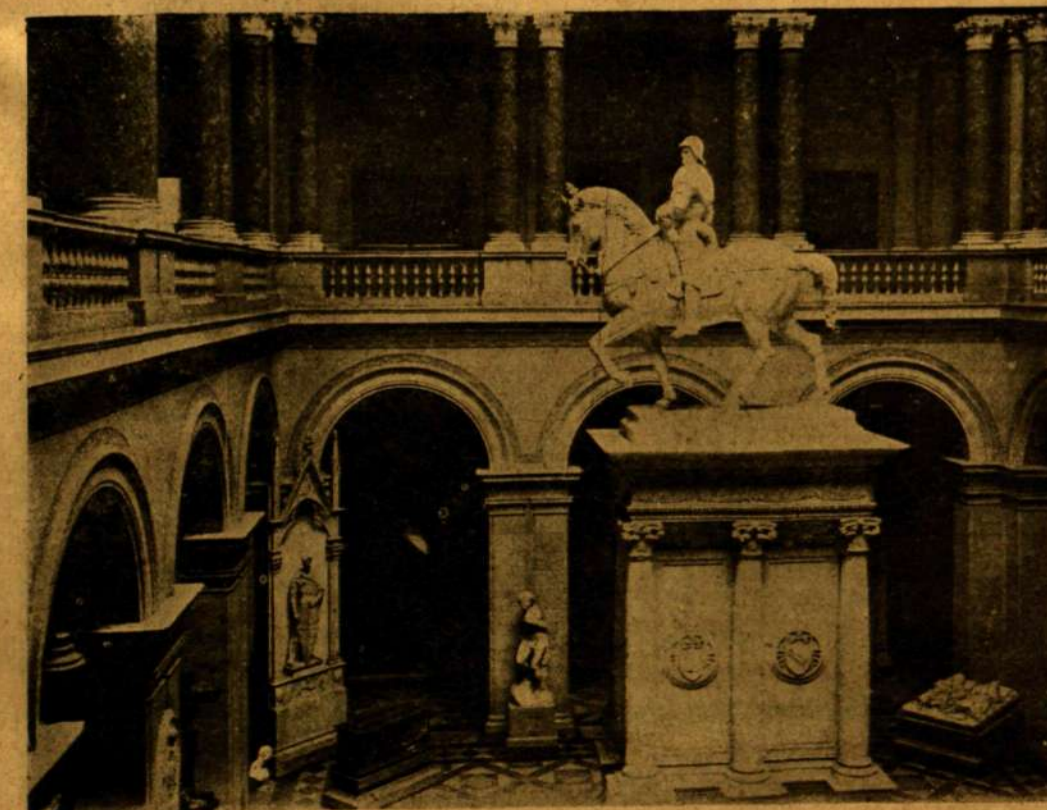
A SZÉPMŰVÉSZETI MŰZEUM GIPSZGYŰJTEMÉNYÉBŐL

RÉSZLET A PARTHENON-TEREMBŐL.

RÉSZLET A ROMÁN CSARNOKBÓL DONATELLO GATTAMELATA-SZOBRÁVAL.

RÉSZLET A RENAISSANCE-CSARNOKBÓL A COLLEONI-SZOBORRAL.

A SZÉPMŰVÉSZETI MŰZEUM GIPSZGYŰJTEMÉNYÉBŐL

valóságához hasonló hosszú időtartamokról van szó, de mivel kikutathatjuk az életük egyes fázisait, ezekből talán szerves összefüggésben meg lehet majd konstruálni a világegyetemek teljes életfolyását. Sz. K.

Csonka Magyarország — nem ország,
Egész Magyarország — mennyország.

A SZÉPMŰVÉSZETI MŰZEUM GIPSZGYŰJTEMÉNYE.

Nemrégiben a közönség számára is megnyitott a Szépművészeti Múzeumnak gipszgyűjteménye, melynek létesítését évtizedekkel ezelőtt határozták el. Létrehozóit az a gondolatmenet vezette, hogy ha már a rendelkezésünkre álló anyagi eszközök csekélyesége, másrészt a régen egyéb múzeumokban elhelyezkedett anyag meg nem szerezhetése miatt egy eredetiekből álló szoborgyűjteménnyel úgy sem mutathatjuk be a szobrászat fejlődését, másolatok segítségével iparkodjunk némi felvilágosítást nyújtani az érdeklődőknek, a kiket három dimenzióban elhelyezkedő gipszöntvény mégis csak jobban tájékoztat az eredeti szépségeiről, mint a rajz vagy egyéb egysíkú ábrázolás. Ez a pedagógiai jelentőségű terv nem teljesen illett belé egy olyan múzeumnak keretébe, mint a mi Szépművészeti Múzeumunk, sőt nagyon sok czélszerűbben felhasználható pénz is elvont eredeti rendeltetésétől, mert hiszen egy ilyen múzeumnak elsősorban mégis csak eredeti művek gyűjtésével kell foglalkoznia. Ezért a múzeum új vezetősége nem is folytatta a gipszgyűjtemény teljes kiépítését, a mely ekképpen a barokk-kor küszöbén meg is állott. Minthogy azonban az efféle gyűjtemény igen nagy nevelő hatása nyilvánvaló, igen szép rendezésben mindenki számára hozzáférhetővé tette a már beszerzett anyagot. Megnyitott igazán mintaszerű kiállításban az antik gipszgyűjtemény és a renaissance-kori is, a román-kori és gótikus rész pedig nem sokára szintén hozzáférhetővé válik.

Az antik gipszek gyűjteményét Hekler Antal rendezte el és egy igen használható kis kalauzt írt hozzá, a mely addig is, míg az egész gyűjteményhez egy vezérkönyvet készítenek, igen jó szolgálatokat tesz a látogatóknak. Hekler rendezése bizonyos mértékig pótolni tudja az eredetieket. Ott, hol a bőséges, az egész fejlődésről teljes képet adó eredeti plasztikai anyag áll rendelkezésre, a gipszmúzeum rendeltetése az, hogy a kutatás számára minél nagyobb tanulmányi és összehasonlító anyagot szolgáltatson. Nálunk ellenben, a hol az eredeti antik szoborgyűjtemény mindössze néhány jellemzetes, jó rész töredékes darabból áll, a gipszmúzeumnak egyetemesebb hivatása van. Mi nem tekinthetjük ezt az antik gipszgyűjteményt tisztán tanulmányi anyagnak. Számunkra ez a gyűjtemény egyúttal a legnagyobb szobrász-nép művészi erejének is képviselője. Ezt a szempontot Hekler a föllállításban és a rendezésben is érvényre juttatta. A legtöbb gipszmúzeum raktárszerű anyaghalmozásától eltekintett és arra törekedett, hogy a gyűjtemény a szemlélőnek ne csak tanulságokat, hanem lehetőleg művészi benyomásokat is nyújtson. Azok a szobrok, a melyeket a gyűjtemény gipszmásolatokban bemutat, nem mind eredeti alkotások a szó magasabb értelmében, hanem többnyire csak római másolatok elvesztett eredeti görög szobrok után. A másolók, a kik stilushűség szempontjából is több-kevesebb önkényvel jártak el, a bronzeredetieket nagyjából márványba ültették át. A gipszmásolatok bronzszerű bevonása tehát vagy azt jelenti, hogy az öntvény bronzszobor után készült, vagy azt, hogy a márványszobor, melyet ábrázol, bronzeredeti másolata. A berakott szemek és aranyozások által eleve nébbé tett bronzszobrok anyaghatását a gipszmásolatok eléggé megközelítik, de a márványszobrok anyagának csodás hatásait semmiféle preparálás sem tudja pótolni. A hideg és krétaszzerű gipsz lisztes felületén a bevonás sem sokat segít, kellemetlenül zsirossá válik tőle. A gipsz-

VAGONLAKÓ GYEREKEK A FÖRENDIHÁZ ITOLOSÁJÁN.

másolat tehát messze elmarad az eredeti mögött. Ezen a rendezés úgy iparkodott segíteni, hogy a gipszanyag hideg és érdes felülethez egy még hidegebb és még közbözebb háttérrel, világosszürkével enyhítette.

A három antik terem mintaszerűen megválogatott és elrendezett anyaga ekképpen igen jó tanulmányi anyagot ad az antik művészetről. A renaissance-kori rész már jóval hiányosabb, bár a fejlődés nagy fázisairól szintén eléggé jó képet ad. Persze csak hozzávetőlegesen kielégítő anyag összehalmozására talán a múzeum összes helyiségei sem lettek volna elégségesek, különösen ha a gótika és a román kori művészet fő alkotásait is belé akarták volna vonni a múzeum keretébe.

Végző eredményben azonban a Szépművészeti Múzeum minden barátja előtt mégis csak az a talán már soha el nem érhető ideál lebeg, hogy bár csak elérkezne az idő, a midőn ott helyezhetjük el e gyűjteményt, a hol igazi helye volna, a Képzőművészeti Főiskola mellett s az ekként megürlő helyet pedig betölthetnék akármilyen, de eredeti alkotásokat tartalmazó gyűjteménnyel!

Hiszek egy Istenben.
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban
Hiszek Magyarország feltámadásában.
Amen.

A „KIÁTKOZOTTAK” ÉS CLAIROK KISSASSZONY.

„Kiátkozottaknak” a XVIII. század második felében, a nagy forradalmat megelőző időben Franciaországban a színészeket neveztek.

Pedig Franciaországban akkor már virágjában volt a színművészet. A színészek még is ki voltak rekesztve az egyházközségből, egyházi átok alatt voltak. A mi azt jelenti, hogy nemcsak az egyházi hivatalokra való szentvedő választóképeségtől voltak megfosztva, hanem a mi fő: a szentségektől is el voltak tiltva. Ezt az egyházi büntetést a püspökök és a pápa volt följogosítva kiszabni, az egyházi szentesített hittől való elszakadás vagy egyházi bűn elkövetése esetében.

A színészeket a pápa kiátkozván abban a korban még, mikor az egyházi átok még a királyokat is fenyegette: a társadalom szintén kizárta őket kebeléből. Később az egyházi előítélet enyhült, de az erkölcsi előítélet fennmaradt.

Azonban az egyház később sem fogadta be őket, a szentségek közül csak a házasság

és a kereszttség szentségében s ezenkívül temetésben részesítette őket, de ezek elé is a legnagyobb nehézségeket gördítette.

A színészek ezért örökké háborúban voltak az egyházzal, valamint a társadalommal, a mi erkölcsi hátrányos befolyást gyakorolt.

Az exkommunikáció alól az opera színészei kivételt képeztek, azon a címen, hogy ők a „királyi zeneakadémiának” (a hogy ma is hívják a párisi operát) a tagjai és őket nem tekintették színészeknek. Valódi indoka ennek a körmönfont magyarázatnak az volt, hogy a királyok és pápák kápolnáik számára az énekeseket az operától szerették és így meg kellett nekik engedni az egyháza való belépést; és mivel úgy látszott, hogy a pápai villám csak a színész nevet sújtotta, a színészek elhatározták, hogy azt eltüntetik abból a czélből, hogy a kiátkozás súlyától megszabaduljanak. Azt akarták, hogy az egyházat megfogják saját hálójában. E végre Clairon kisasszonynak az volt az eszméje, hogy a királytól a Comédie Française-nak a „királyi szavaltati akadémia” címet kériék.* Clairon Hippolyte kisasszony, a XVIII. század egyik legnagyobb színésznője a Co-

médie Française hősnője volt az, a ki Le-kainnel együtt valószínűleg a francia színpadon a jelmezek és díszletek azon reformját, a melyet Talma föntartott s a mely a mult század közepén még érvényben volt.

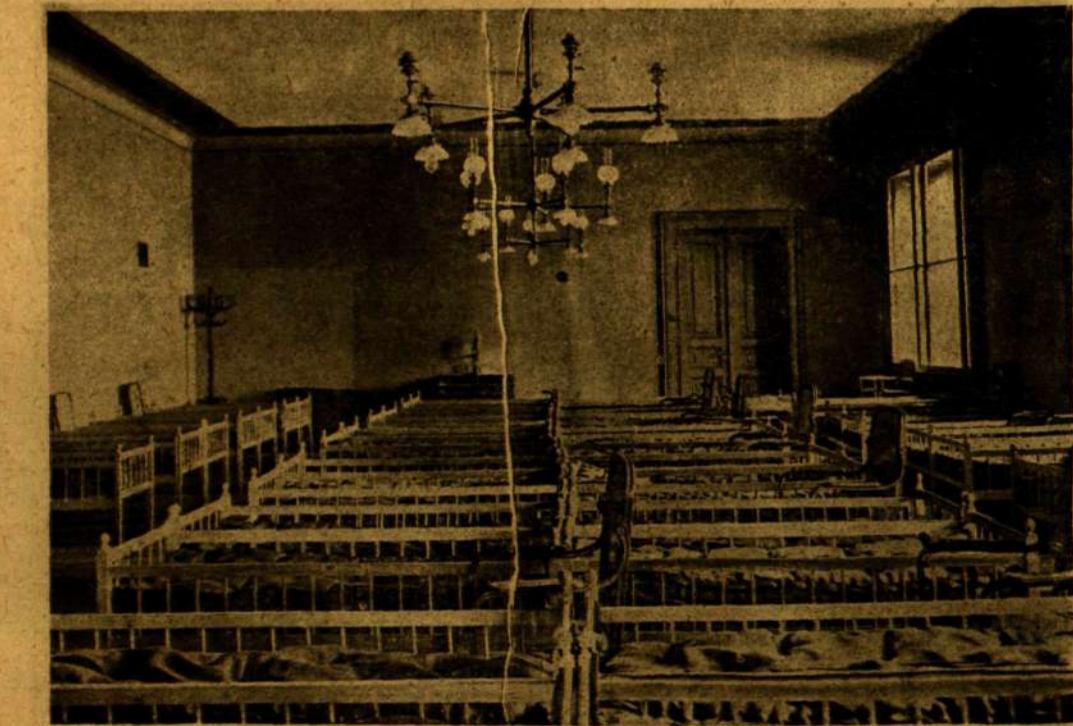
A királyhoz intézett kérelem és az attól remélt következmények híre elterjedt Párisban. Ugyszólván mindenki ellene fordult. Clairon kisasszonyt azzal vádolták, hogy gögös, ildomtalan és lépéseket tettek a siker meghiusítására az összes előkelő uraknál és főként a királyi kamarásoknál, a kik a színészeket, kérelmük kedvező elintézése esetében, kényúri hatalmuk alól kiskiklani látták. A színészek ugyanis, sajátágosképen, a kir. kamarásoknak voltak alárendelve, a kik közül egy mindig meg volt bízva a színészeti ügyek vezetésével. Olyanszerű nobile officium volt az, mint az intendánsi állás egykor nálunk, Magyarországon.

Véletlenül akkor, 1762 június 18-án halt meg Crebillon, a drámaíró. A Comédie Française részéről Clairon kisasszony megbízást nyert arra: intézkedjék, hogy az elhunyt lelki üdvösségéért, a megbízó költségére, ünnepélyes isteni tisztelet tartassék, melyben az összes színészek részt fognak venni. A párisi érsek értesülvén erről, megtiltotta valamennyi plebániának, hogy teljesítsék az exkommunikáltak kívánságát.

A Comédie Française a Laterani Szent János-egyházhoz fordult, mely a Temple területén lévén, a máltai rend káptalanjának helyreállításával kiskiklolt a püspöki joghatóság alól. A Lateráni Szent János-egyház lelkésze beleegyezett, hogy misét mondjon és a mise meg is tartatott, a lehető legnagyobb ünnepélyességgel és pompával. Előbb halotti mise volt minden felőrában, reggel 8 órától. Tíz órakor nagy misét mondtak. A színészek erre az ünnepélyre meghívták a francia akadémia is, a mely küldöttség által képviseltette magát. Valamennyi olasz és francia színész jelen volt. Utóbbiak gyászruhában.

Ez az ünnepélyes szertartás, melyet az egykorú írők bohózként tárgyaltak, jelezvén az olasz trupp bohócának jelenlétét — nagy zajt ütött Párisban és haragra gerjesztette főként az érseket és a nagyurakat.

Ugy látszott, hogy Clairon kisasszony kezd diadalmaskodni, a színészeket befogadták az egyházba és ő remélte, hogy az első lépés további sikerre vezet; de az érsek dühös lévén, hogy hatalmával dacolnak, panaszt tett a Máltai Lovagok káptalanjánál. Ez, föntartván egészében egyházuknak azon jogát, hogy a püspöki joghatóság alól magát kivonja — a Lateráni Szent János lelkészét vétkesnek találta abban, hogy „egy-

A FÖRENDIHÁZ EGY TERME A GYEREKEK HÁLÓHELYÉVÉ ÁTALAKÍTVÁ.

VAGONLAKÓK GYERMEKEI A FÖRENDIHÁZBAN.

háztörvényileg tekintve a párisi egyházban botrányt okozott, prédikáció révén naponta érintkezvén kiátkozott komédiásokkal” és ezért őt két havi szemináriumra* és a szegények javára fordítandó 200 frank pénz-bírságra ítélte.

Ez az ítélet lelohasztotta a színészek reményeit, de korántsem a Clairon kisasszony bátorságát, a ki még nagyobb hévvel fáradozott abban, minden befolyását érvényesítvén, hogy új címen érjen célt. Arról volmost szó, hogy a Conti-palotát adják át a Comédie Française-nak, hogy ott egy „királyi szavaltati iskolát” létesítsen, növendékek kiképzésére. Lehet, hogy szándékosan, lehet, hogy véletlenül, Fréron a „L'Année littéraire” rosszmájú szerkesztője s a Clairon kisasszony ellensége, a kiról Voltaire egy négysoros versben azt írta, hogy egy kigyó megmarta őt és megdöglött bele — épen egykor egy madrigált közölt és egy szörnű cikket írt hozzá lapjában Clairon kisasszonyról, a melyben ő nem volt ugyan megnevezve, de azért őt föl nem ismerni lehetetlen volt. A cikkek kegyetlen volt, némi igazsággal hamis adatokat hozván, és gyalázatos volt, mert nemcsak a színésznőt, hanem a nőt is sértette, a kinek magánélete nem tartozik az újságírókra.

HALLER ISTVÁN KULTUSZMINISZTER MATHIASZ ELŐADÁSÁT HALLGATJA ÚJ SZÓLÓFAJOK ELŐÁLLÍTÁSÁRÓL

CSEMEGESZŐLŐ SZEDÉS.

Clairon kisasszonyt a gyáva támadás, mely akkor érte, mikor ő egy reformot sürgetett, mely ellen a főérv épen a színészek magaviselete volt — mélyen sértette és felbőszítette. Duras kamaráshoz rohant, kire a Comédie Française ügye tartozott és a ki őt különösen pártfogolta s lemondással való fenyegetéssel, meg rábeszéléssel kicsikarta tőle, hogy levelet írjon Vrillère herceghez, a Fréron letartóztatása érdekében.

Azonban Fréron értesült az őt fenyegető veszélyről és mindent elkövetett annak elhárítására. Valamiképpen sikerült neki a királyné érdeklődését fölkelteni ügye iránt. A királyné közvetlenül Choiseul herceg miniszterelnökhöz fordult, kegyelmet kérve Fréron számára. A miniszter óvakodott annak teljesítését megtagadni, és így az elfogatási parancs visszavonatot.

Ennek hírére Clairon kisasszony mélyen megbántva legyőzetése által, levelet intézett a kamarásokhoz, kérve „elbocsátását és a fölött való sajnálkozásának Ő Felsőségénél leendő tolmácsolását, hogy az ő tehetsége nem talál többé tetszésére, abból gyanítva ezt, hogy őt büntetlenül engedte ócsárolni.” Ez a levél a király tudomására jutott és megbízta Choiseul herceget, hogy annak ügyét intézze el. A miniszterelnök magához

A CSEMEGESZŐLŐ VÁLOGATÁSA.

NOVEMBERI SZÜRET A KECSKEMÉTI KATONA-TELEPEN.

* A szemináriumra ítélt és kiszabott büntetési időre a hivatali működéstől való fölfüggesztést és a szemináriumban kitöltendő fogságot jelenti.

teket pontosan ki tudta volna mutatni és kérte, hogy esküre bocsáttassék. Az orvos most beadványában bizonyítván adása hazugságát, tagadásba vette azt is, hogy mint színésznek joga volna arra, hogy esküre bocsáttassék.

Ez a beadvány robbanás-ként hatott Párisban.

A színészeknek teljhatalom adatván, gyűlést tartottak Duras herceg elnöke alatt és arra megidéztek Dubois-t, a ki meg is jelent egy pajtása kíséretében, a kit tanúnak hozott magával. Erősítette mindkettőt, enyik, hogy kifizette a pénzt, a másik, hogy látta azt; sőt ünnepélyesen meg is esküdtek rá; de néhány nap múlva visszavonták azt. Újból a bizottság elé idézték őket, a hol ez alkalommal hamis esküt bizonyítottak rájuk. A színészek főlháborodva kizárták őket kebelükből és erre vonatkozó határozatokat közölték a kamarásokkal, a kik az elbocsátásról kiállították a királyi parancsot. Duboisnak ez tudomására jutván, leányához szaladt és könyörgött, hogy vonassa vissza a parancsot és ettől a gyálatától mentse meg őt minden áron. A leány Frousc herceggel, a kedveséhez sietett és fényes elégtételt kért; a herceg zavarban lévén az atya határozata és az elküldésre váró rendelet miatt, habozott ellette. Később engedett. Azután atyját megnyerte az úgynök; a többi kamarást nemkülönben, Duras herceg kivételével, a ki hű maradt Claironhoz.

Clairon is maga köré gyűjtötte összes pártfogóit. Folyt a csete-paté a két párt között. Kevés nap alatt számtalan rópirat jelent meg minderről; csak ez volt tárgya a tárgyalásnak úgy a városban, mint az udvarnál, a hol ez a nehéz kérdés XV. Lajost is foglalkoztatta, és ez ügy elfelejtette a Fronerót, a mely függőben maradt.

Clairon kisasszonynak és a színészeknek bizonyára igazuk volt. A becsület, sőt a törvényesség is, a Richelieu herceg első, és a Duras herceg második határozata szerint — mellettük volt; de Clairon kisasszony már túl volt az ifjuságon, 40-ik évében járt; az újításban, a miben buzgólkodott, sokkal inkább bámulói és pártfelei, semmint imádói vették körül. Dubois kisasszony fiatal, kaézér, ingerlő és kedvese volt Franciaország ctya után legfelsőbb emberének; körül aolt véve a kornak legkicsapongóbb nemesitől; XV. Lajos volt a király, du Barry asszony a kegyencsnő; a Clairon kisasszony a színészek ügye nemes és igazságos volt, a Dubois ügye undorító és piszkos, Duboisnak kellett célt érnie.

Néhány nap múlva Frousc herceg királyi parancsot adott át Dubois kisasszonynak, mely szerint atya visszakapja a Manny szerepét, melyet ő alkotott meg a „Calais ostromában”, és a melyet Bellecour játszott ezen ügy fölmerülése óta.

Ez az államcsíny elérítette a színészeket. Duras herceggel fordultak, hogy lépjen közbé, ügyük védelmére. Ő azonban azt válaszolta nekik: engedelmessé kell.

Mikor a színészek azt várták, hogy hön óhajtott rehabilitációjukat végre élik, a mi nekik annyi fáradságot, gondot okozott, akkor érte őket ez a csapás; ez a lealacsonyítás. Elhatározták, hogy Duboisval nem fognak játszani. Az előadás napján a főbb szereplők tényleg visszaadták szerepüket. Este a közönség megtöltötte a színházat. Türelmetlenkedett, zajongott. Kihirdették, hogy a kitiűő darab helyett mást adnak elő. Kipisszegték, lehurrogatták. Nem lehetett előadást tartani. Ki kellett üríteni a színházat.

A színészek ellenállásának következménye az volt, hogy a rendőrök elrendelte a Clairon kisasszony letartóztatását. Társai elmenekültek. Ő is megszökhett volna, de nem tette, hanem nagy és fényes társaság kíséretében bevonult a For l'Évegue-tömlőszobába.

A Comédie Française zárva volt már 3 nap óta. A nemesség és Sartines rendőrfőnök azt akarták, hogy a negyedik napon megnyitassék és pedig megfelelő ünnepélyességgel. A színészek, mondták, vétettek a közönség és a felsőbbség ellen; a felsőbbség

megbüntette őket, a For l'Évegue-be csukván, a közönségnek meg kell büntetni őket. bocsánatkéret parancsolván rájuk.

Bellecour színész kényszerítették, hogy a szokásos üdvözlét helyett a rendőrfőnök által készített bocsánatkéret beszédét mondja el, a maga lealázó voltában. Ennek hírére Clairon kisasszonyt idegroham lepte meg.

A Comédie Française-ban újabb előadást tűztek ki, melyre a fogoly színészeket odakísérték és előadás után visszavitték. És ez így tartott szabadonbocsátásukig.

A Clairon kisasszony állapota veszélyes volt. A rendőrfőnök megengedte, hogy otthon ápolassa magát, de orvosát is beleszámítva csak 5 látogató részére adott engedélyt és két rendőrtisztviselőt helyezett el a lakásában.

Betegsége alatt véglegesen elutasították a kir. szavalati akadémia cím iránt való kérését és társai megkezdtek szolgálatukat a Comédie Française-nál, jöllehet Dubois még mindig tagja volt a társulatnak.

Clairon kisasszony felségfolyamodványt adott be, a melyben kinyilvánította, hogyha nekik igazságot szolgáltatnak, ha Dubois elcsapják, akkor ő is megkezdí szolgálatát, nagyobb buzgalommal mint valaha. Ha ismét elutasítják, akkor elmegy.

Sok fontolgatás után az ügy elintézése megtörtént akképen, hogy a felségfolyamodványt elutasították. Egyidejűleg elhatározták a Dubois elbocsátását, azonban 1500 livre nyugdíjt engedélyeztek neki.

Clairon kisasszonnyal is közölték a Dubois-ügy elintézését és felségfolyamodványának elutasítását. Ő pedig ragaszkodván elhatározásához, elbocsátást kérte. De Richelieu herceg, a ki meg volt bízva, hogy tárgyaljon vele, nem egyezett abba bele és tudomására hozta, hogy két nap múlva kihirdetik fölléptét. Clairon kisasszony erre ágyba feküdt, betegét jelentvén. Így végre célt ért és a mire megesküdt, megtartotta, nem lépett több francia színpadra. Szabadságot adtak neki azon ürügy alatt, hogy egészségének helyreállítása végett Genfbe megy. Ferneybe utazott Voltaierehez. 1766 április havában kénytelenek voltak visszavonulásába belegeezni.

Terray abbé minisztersége alatt tönkretjutván, 1773-ban Németországba ment Anspach-Bareuth örgrófhöz, ki őt később gyermekei nevelőjévé nevezte ki. Nagy befolyásra tett ennél a kis udvarnál. 1786-ban Franciaországba visszatérván, a forradalom alatt ismét elvesztette vagyonát és szerényen élt abból a 2400 frank segélyből, mely Chaptal miniszter utalványozott részére. Meghalt Párisban 1803-ban 80 éves korában.

Életében fényes diadalokat aratott, de annál több szenvedésben volt része, annál több csalódás érte. Egész élete küzelemből állott, elveinek áldozata volt. De legalább megérte azt, a mi leghőbb vágya volt, hogy a társadalom által önmagá és a színészek közé emelt választalat leomlani látta, ha nem is az ő küzdelme és fáradozásai eredményeként; a mindent nivelláló forradalom, mely őt koldussá tette, az rombolta le azt a választalat és pedig örök időre.

Vajna Károly.

TURKESZTÁNI EMLÉKEK.

Egy hadifogoly jegyzetei. — Irta dr. Lupkovics György.

II. (Folytatás.)

Ha az ember otthon békesseggben élve nyári uti tervekhez sző, ugyan kinek jutott volna eszébe Turkesztánban tölteni el szabadságát? Hírét is alig ismertük és „Kelet” nálunk nagyon is piszkos és zavaros fogalom volt. „Ázsiai állapotok”! Szoktuk volt mondogatni, ha valamiről lekiészínölőleg akartunk nyilatkozni. Most, hogy gazdag ázsiai tapasztalatokkal tértem haza, sokszor mondogatom, hogy Ázsia igazán nem méltó arra, hogy annyira lebecsüljük. Egyrészt, mert hiszen nemzetünk bölcsője is ott ringott valaha, másrészt, mert a lebecsülés oka leginkább abban rejlik, hogy egyáltalában nincsenek fogalmaink Ázsiáról, vagy ha vannak is, többnyire igen halványak.

Taskent, Turkesztán fővárosa, melynek 240,000 lakosa van, egészen modern európai stíli városrészszel rendelkezik. Kényelmes széles utcáin mindenütt igen tiszta villamos közúti kocsik közlekednek és az igazság kedvéért nem hallgathatom el, hogy a kalauznők sokkal udvariasabbak és csinosabbak voltak, mint a budapesti villamos kocsik immár letűnt női személyzete.

Az utcákat mindenütt 2-4 faszor szegélyezi, a melyek teljes árnyékot és védelmet nyújtanak a forró nap sugarai ellen. A fasorok mellett csatornákból állandóan öntözik az utcákat. A házak alacsonyannak építve, legfeljebb emeletesen s szép tágas kert csaknem minden ház tartozéka. A város közepén egy nyolcszögletű hatalmas park van, közepén Kaufmann tábornok szobrával, a ki Turkesztán organizátora és első orosz fő kormányzója, valamint Szamarkand meghódítója volt. A várost mindenfelé szép középületek díszítik. A hadapród-iskola, a leány- és fűgimnázium épülete, a fő kormányzó palotája teljesen beillelnek egy európai nagy várossa. Számos parkját gondosan ápolják.

Az európai városrészt, a „kreposzi” (fellegvár, belső vár) választja el a benszülöttek városrészeitől. Ez a fellegvár erősen tartotta magát 1864-ben, a mikor Szkobelew tábornok alig 2000 emberével és néhány ágyújával ostrom alá fogta. Három napig védtek hősiiesen a fellegvárat a benszülöttek, míg végre sikerült az aláaknázott bástyák egy részét felrobbantani és megkezdődött az általános roham. Negyvennyolc óráig tartott a vérengzés, még a mohamedán nők is részt vettek benne, de végre is győztek a modern fegyverek, Taskent meghódolt.

Az ázsiai városrészt teljesen elüt az európai résztől. Szűk utcák, a vályogból és fából készült házak ablakai az udvar felé vannak és csak a vagyonosabbaknak van módjuk közből és téglából készült házakban lakni. A házak tetején sokszor kis lugas van szőlővel befuttatva. Legérdekesebb látvány a bazár, a nagy árucsarnok. Ez több utcából áll, melyek be vannak fedve és oldalt foglalnak helyet az egyes kereskedők fabódéi. Minden iparágának külön utcája van. Ha az ember befordul például a czipészek utcájába, a meddig a szem ellát, mindenütt csak hosszú póznákra agyagot csizmasorokat látni. Mert itt mindenki csizmát hord. Még a nők is. És pedig lsten csodája: sarak nélküli csizmát. A sarak helyén a csizma színes selyem himzéssel van borítva. Erre a csizmára azután még rávesznek vagy egy egészen európai módi sár-czipőt, vagy egy már sarokkal is ellátott topánt, melyet a mecsetben mindenki levett és az előcsarnokban hagy. Ugy, hogy ha a keresztény ember be akar menni a mecsetbe, kénytelen czipőjét lehozni és harisnyában menni be. Éppen jókor jöttünk egy mecsethez. A müezsin imára szólítja a hívőket hosszú éles hangon a mecset kis tornyából, melyen persze nincsen óra, se harang, ezek ismeretlenek a mohamedánoknak. Mi is befordulunk a szépen kifestett mecset előcsarnokába és mindjárt szemünkbe ötlük a fal mellett lévő sok száz topán és sár-czipő.

Sorban állanak. Vajjon nem tévesztik el a hívők, ha kijönnek, melyik kité? Nem, ez nem fordul elő, annyira megszokta mindenki találni a magáét. A mecset belseje teljesen üres. A kelet felé eső falban van egy fülke és onnan imádkozik a pap és a hívők mögötte térdelnek széles sorokban és mélyen és sokszor hajtják meg fejüket.

A mecsetből kijövet éktelen láрма üti meg füllünket az egyik utcában. Kiváncsian lépünk be egy kapun, hogy a láрма okát megtudakoljuk. Egy iskolában: „maktab”-ban (elemi iskola) vagyunk, hol a hosszú czopfos kis fiúk és lányok éktelen sivalkoddással szavalják a „Koránt”, a mohamedánok bibliáját. Közűk hangtalanul jár a tanító (mula, damula) és a melyik növendék nem elég hangosan kiabál, nyomban oda suhint a fejére nádpálczájával. Nemsokára vége a leckének és gyönyörködve szemléljük a közönlő mohamedán ifjuságot. Kékes-fekete a szemük, holló-fekete a hajuk és

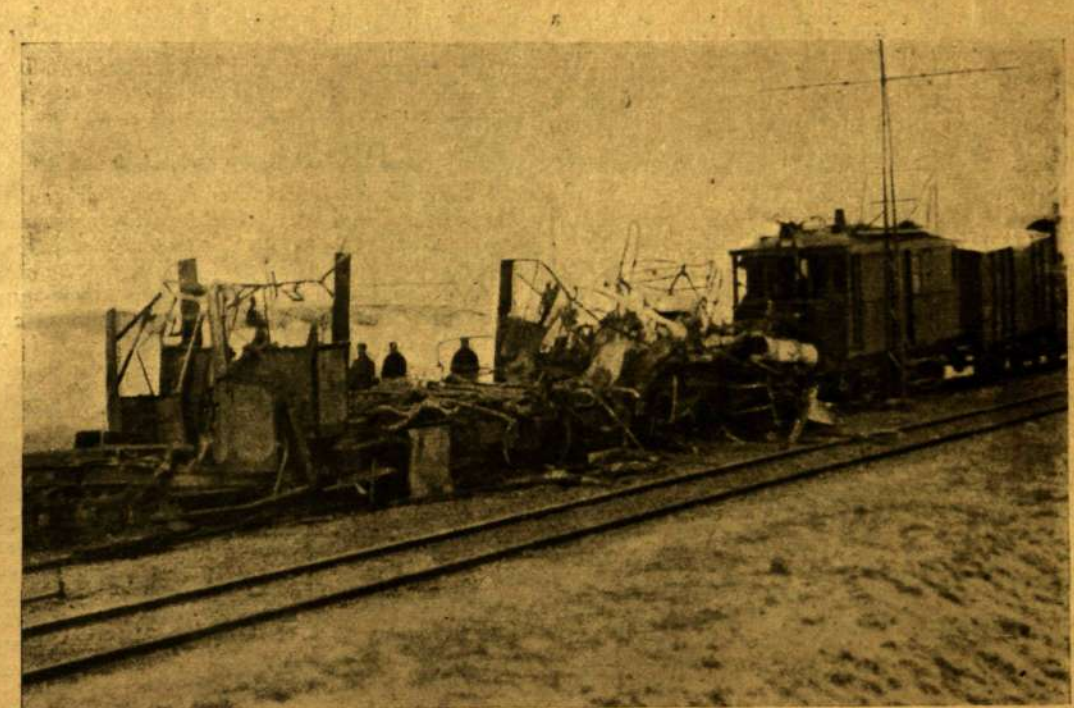
hosszú czopfokat hordanak, a lányok 5-6-ot is. A tehetősebbek lányai ezüst karpereceket viselnek és hosszú logó fülbevalókat. Kecses piros-kék-zöld kis bugyogókban igazán kedves lények. Villogó szemekkel patannak fel a kin váró csacsikra, némelyikre 2-3-an is és nagyot ütve botjukkal a számár fejére, vig koczogással tartanak haza felé.

Rövid ideig tart a boldogság! A lányok 10 éves korukban fehér fátyolt kapnak és bő, földig érő köppenben járnak, mely a fejtetőre van megerősítve, s jaj annak, ki a fátyolt megemelné és a lánykának arcába tekintene. Körülbelül 12 éves korukban már férjhez adják a lányokat, — néhány zsák rizs, szárított lószőrből készült fátyolt hordanak.

Utközben meglátogatjuk a magasabb fokú iskolát, melyet „madrasz”-nak hívnak. Itt minden növendéknek meg van a maga czellája, a hol tanul. Az udvar közepén kisebb vízmedence áll, hol a rituális mosakodást végzik és a háttérben virágos kert, tele rózsával, barack- és mandulafákkal és hűvös árnyas szőlőlugásokkal. Ugyiszlóván minden cella előtt egy kalitka lóg, a melyben vagy egy-két énekes madár fűtyülget, vagy néhány vörös gerlicze bolyngat. Azt hiszem, álkaikaink ugyancsak megirigyelnék ezt a kis édeni iskolát, ha látnák és ha még hozzáteszem, hogy a czellácskában néhány pompás dinnye lóg le a mennyezetről, melyeknek nedve édes mint a cukor, úgy nem is lehet kívánatosabb kis diák-fészket elképzelni. Egész elbáljolvá hagyjuk el a madraszt, hol nemcsak egyszerűbb ismereteket, hanem magasabb matematikát, csillagászatot és földrajzt is tanítanak. Kellemes csengés üti meg hirtelen füllünket. Egy hosszú tevekarakávan vonul végig az utcán, méltóság-teljesen bolyngatnak a megrakott állatok és csodálattal szemléljük a színes szőnyegeket, a melyekkel a teve oldala borítva van és jól esik füllünknek az a sok kedves kis csengő-kolomp hangja, a melyek mintha a harangszót helyettesítenék a távol keleten.

De figyelmünket ujabb látvány köti le. Néhány dőlczeg lovas jön szembe, az első főhehéer lovon ül; színes selyem-kaftán borítja erőteljes tagjait, koromfekete szakállát kergeti a tavaszi szellő, fején a fehér turbán messze világít, mint fejünk felett a Tien-San mérhetetlen hőmező. Méltóság-teljes megjelenése szinte önkéntelen tisztelet parancsol. Leszállnak a lóról. Valami középület felé irányozzák lépteiket. A kapu előtt állók mellükre tett kézzel mélyen meghajolnak és chorusban zengik Mohamed dalamos köszöntését: „Szalem alejkum, rahmadulla.”

A mint ékként egyre elmerülünk Kelet bájos tüneményeinek szemléletében, észre vesszük, hogy már jó késő van és bizony megéhezünk. Tanakodunk, vajjon hova térjünk be. Megállapodtunk abban, hogy egy mohamedán vendégelőben fogjuk éhségünket csillapítani. A mohamedán vendégelő tágas szobából áll, mely egyáltalán konyha is. A tűzhelyen persze egészen más ételeket látunk. De csak bátran neki. Leves az nincs, tehát kezdjük hússal. Elénk tesznek néhány vasvillácskát, a melyen 5-6 darab birkahús van megsütve. „Laslik”-nak hívják. Igen izletes falat. Eszre se veszi az ember a zsir hiányát. Következé a „palan” vagy „pilaf”, minden ország mohamedánjának kedvenc étele. Ez rizsből áll, mely olajban van elkészítve és apróra vágott sárgarépával, babbal és lencsével keverve. Bence ugyancsak birkahús. A főzéshez vagy birkafaggyút, vagy gyapotmagból készített olajat használnak, mely az első étkezésnél kissé kellemetlen szagú, de idővel teljesen megszokja az ember. Következék a tézsta. Európai értelemben vett sült vagy főtt tézstát nem látunk, helyette török mézet és „halvát” tetszés-szerinti mennyiségben kapunk. A halva egy sivatagi gyökérből készült mézzel kevert sűrű habszerű edős tömeg, a mely különösen finom, ha diót és mazsolaszőlőt teszünk bele. Bort hiába keresünk, a mohamedánoknak tiltja a Korán a borivást, csak gyenge sört és gyümölcslelt szolgálnak fel. Ezzel vége is volna

A CZINKOTA ÉS KIS-TARCSA KÖZÖTT TÖRTÉNT ÖSSZEÜTKÖZÉSÉNL ELPUZTÍTOTT VASÚTI KOCSIK.

az ebédnek, azaz, hátra van még az elmaradhatatlan „csáj”, a tea, a melyet turkesztáni szokás szerint czukor nélkül adnak, de kívánatra czukrot is hoznak elő. Kétféle tea van forgalomban. A zöld tea, a melyet itt Turkesztánban és Indiában termelnek és a fekete, a melyet Kinában kedvelnek. Az utóbbi az úgynevezett orosz tea, a melyet Kinából karavánok szállítanak. A tengeri út ugyanis elveszi a teának illatát és zamataját.

Fekete kávét itt nem isznak, hanem a napnak minden órájában látni teázókat a teaházakban (csajhana). A teához valami „lepuski” nevű lepényt esznek. Borravaló persze nincs. Teaházak meglehetősen sűrűn vannak egymás mellett, azonban bennük sehol sem látunk nőket; ők minden nyilvános helyről száműzve vannak. Ebédünk után folytatjuk utunkat a bazároknak. Hatalmas kétkerekű teherkocsik haladnak előttünk. Elöl csak egy ló van befogva és hátán a vezető ül. Ezek az „arba”-nak nevezett járművek itt a legraktikusabb szállító eszközök. Magas, két méter átmérőjű kerekekkel a mély homokban is jól haladnak előre.

Kedves kis csacsik vigan ügetnek a tömegben, hátukon hordva néha egy egész család: a férfit és az asszonyt, ki gyermekeket tart karjaiban. Néhol meg-megállunk egy-egy „karaván-szeráj” előtt, s betekintünk az udvarra, hol a legtarkább összevisszaságban rakodnak tevék, lovak, szamarak és arabák. Helyenkint egész hegyeket képeznek a felhalmozott gyapot-bálok; ez képezi Turkesztán fő gazdagságát, s ebből keletkeznek a vagyonok. A bazároknak rengeteg ember tolong. A legtarkább viseletű kínai, afgán, perza, tadzsik, üzbég, turkmén, tatár és kirgiz kereskedők és telepek valóságos bábéli zürzavarban tízféle nyelven kínálják portékáikat. Mindenki alkuszik, ordítóz, s a kik nem értik egymást, a legfurcsább jelekkel és arcziomrángatásokkal igyekeznek érthetővé tenni mondókájukat. Nőt alig látni a vásárban.

Kelet legpompásabb szőnyegeiből fejedelmi a választék. A hatalmas, nagy mintájú perzsa szőnyegek mellett a vastag kis afgáni imaszőnyegek, az egyszerűbb és világosabb színű kirgiz teppichek mellett a legélénkebb színekben tündöklő tekincziek (turkmén) gar-madában hevernek.

Hát még ha látnák hölgyeink azokat a hosszú végű kínai nyersselyemből fejedelmi a választék. A hatalmas, nagy mintájú perzsa szőnyegek mellett a vastag kis afgáni imaszőnyegek, az egyszerűbb és világosabb színű kirgiz teppichek mellett a legélénkebb színekben tündöklő tekincziek (turkmén) gar-madában hevernek.

rocskákat és lsten tudja, mi mindent venne még elő, ha tovább nem állnánk. Menetközben csaknem agyontapostuk az uton szedegető galambokat és gerliczeket, a melyek oly szelidek és oly sokaságban élnek a bazároknak, hogy jellegzetes lakóinak tekinthetjük őket. Úgy látszik, egy kereskedő valami jó vásárt akart velünk csinálni, mert egyszerre hirtelen oda hívott magához és vétele ajánlott két hatalmas tigrisbőrt, a mely egészen friss és kidolgozatlan volt még. Olcsó árú, mondja, egy bőr ára: 20 rubel (egy rubel: 2.40 kor). Sajnos, nem voltunk bevásárlásokra berendezkedve.

Hazatérve első dolgom elhatározni, hogy megfelelően tájékozódjak ennek a vidéknek sajátosságairól és történelméről, mert ki tudja meddig fogunk tartózkodni ezeken a tájakon.

III.

A kirgiz ősmonda azt tartja, hogy a népek bölcsője a Pamir fensík volt, a „Világ teteje.” Ez jelenleg orosz terület és a Tien-San, Himalaya és Pamir-Alaj hegylépcsők összelátközésénél fekszik. Hegycsúcsai felülmúlják a 7000 métert s fenhavasi legelőin csak ritkán elszórt kara-kirgizek legelgetik nyájaikat. A hőmérő átlagban sohasem emelkedik a fagypontra fölé. Innen ereszkedtek volna le az őskorban az egyes népek és terjedtek szét az egész földön.

Hogy kik és mily népek lakták a-mostani Orosz-Turkesztán földjét, hosszú volna elbeszélni. De legalább egy futó pillantást vesszünk az elmúlt századokra.

Nagy Sándor idejében Baktria, Sogdiana és Margiana nevű államok voltak itt, míg az Aral-tóól északra a maszageták laktak. Nagy Sándor India felé tartó előnyomulásában egészen a Szir-Darja — az akkori Jaxartes — folyóig ment előre és a Szir-Darja hatalmas kanyarulatánál a mai Chodzent környékén Alexandroschata nevű várost alapított, mely birodalmának legszélsőbb határerődje volt India felé. A népvándorlások korában a legnagyobb összevisszaságban váltakoztak a föld lakói. Alánok, majd avarok telepedtek le s határosok voltak a Sassanidák birodalmával, mely Turkesztán egy részét is — a Perzsa felé esőt — magában foglalta. Az V. században Kr. u. a hunok vágattak végig a végtelen rónákon. A VI-X. század folyamán, mikor a szomszéd Kinában a nagy nevű Tang-dinasztia uralkodott, az arab Kalifák birodalma foglalta magába Turkesztánt. Utánuk jöttek a szeldzsuki törökök s az oguzok, majd a XII-XIII. század folyamán Dzsingisz és Batu kán hordái törnek elő a Sárge-tenger patjairól. 1370 körül Tamérjan (Timur-kuk) alapítja meg hatalmas birodalmát és innen intézi világhódító hadjáratait a Kárpátok lánczai és Boszporus szorosai felé. Tamérjan birodalmának fővárosává Szamarkandot tette s azt 30 évnél tovább tartó uralkodása alatt fényes gőcz-

ponttá emelte. Szamarkand volt akkor a világ közepe. A Zerawsan folyó vízének csatornáival valóságos kertvárost létesített és ott is temetette el magát. Emlékét őrzi az a sok színes és fényes porcellántáglával kirakott mecset, melyek jelenleg is főkésségét képezik Szamarkandnak.

Tamerlán világbirodalmának letűnésével a mongol eredetű kipszakok uralma kezdődött, kik „arany horda” név alatt alkottak egy nagy birodalmat. Utolsó kánjukat a XV. század végén az előre törő oroszok kivégezték, az üzbégek kerülnek uralomra. A XVII. század folyamán a századok alatt itt letelepedett és rendkívül kevert népek számos kánságot alkottak, melyek közül Buchara, Chiva és Kokand magasan ki, míg a Káspitól felé a turkmenek élők virágkorukat, Szibéria és az Ural felé pedig a kurgizok tesznek szert nagyobb hatalomra.

A XVIII. század folyamán talán csak Buchara volt számottevőbb állami alakulat, míg a többi kánság egyre gyengül és a XIX. század folyamán újabb erős külső ellenség jelentkezett: az oroszok, a kik megkezdtek előhatolásukat a „Világ teteje” felé.

(Vége következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Beöthy Zsolt mint novellairó. Beöthy Zsoltól általában tudják, hogy irodalmi pályája elején mint elbeszélő író is jelentős sikereket aratott. Nagy kétkötetes regénye, a *Kálózy Béla* a kivégzés után közvetlenül követett új fejlődésnek nevezetes terméke, tipikusan mutatja azt a két hatást, a mely e kor hatalmesei iránti formai és tartalmi törekvését meghatározta: Jókai hatásának és a külföldi, különösen az angol realizmus regény hatásának az elegyedését. Beöthy novellái is ezt a stílust példázzák. Irodalmi érdekesség, hogy ő vezette be irodalmunkba az angol *sketch* műfaját, a nagy vonásokkal jellemző s egy alakot erősen kidomborító vázlatot s ezzel ösztönzést adott Mikszáth Kálmánnak a rajzforma eredeti művészeti kialakítására. Magában véve ez is nemcsak hogy igen érdekes példája a kortárs írók egymásra-hatásának, hanem irodalomtörténeti fontosságot is ad Beöthy elbeszélő munkáinak. A nagy közönség, különösen annak fiatalabb része azonban kevésbé ismeri Beöthy élete munkájának ezt a részét, esztetikus, kritikus és szónoki szereplésének ténye háttérbe szorította rég abbahagyott szépprózairói munkáinak emlékét. Novellái annak idején sikert arattak, de azóta nem jelentek meg új kiadásban, nehéz hozzájuk férni s így a legtöbbben inkább csak hallomásból ismerik őket. Most kedves próbát kapunk tehetségének erről az oldaláról is: *Régi nóták* címmel három novellája jelent meg a kitűnő íróknak egy szép kötetben. Mindegyik novella szerkezete szerint egy-egy alakot állít be az életnek egy különleges helyzetében, a mely alkalmas arra, hogy karakterüket szemléltesse s ez a karakter szemünk előtt fejlék ki pszichológiai és etikai tartalmuk főelemeivel. A harmadik novellában, a mely valamennyi között a legjelentékenyebb (*Egy kis rab, meg egy kis holdas álma*), ezenkívül még az ellentét hatása is színezi a szerkezetet. Finom, nemes, emelkedett etikájú írói szellem nyilatkozása ez a három novella, egész felfogásuk egy elmúlt nemzedék szellemének lehelletét érezteti, a stíljük csiszolt és gondos, — a mai olvasó is élvezettel merül el bennük, nem csupán irodalomtörténeti emlékek, hanem élő olvasmányok. A szép kis kötetet, melybe *Haranghy Jenő* néhány biztos technikájú illusztrációt rajzolt, a Pantheon adta ki.

Az iparművészet Magyarországon. *Nádai Pál* tollából mai viszonyainkhoz képest egészen rendkívül szép kiállítású könyv jelent meg ezzel a címmel. A magyar iparművészet történetét foglalja össze négy fejezetben. Először a multtal foglalkozik, a legrégebb keleti hatásokkal, a Felvidék házépítő stílusával, a rokokó hatásával, a régi budapesti polgári építkezéssel és a Biedermeier-lakásberendező ízléssel. A jelen fejezetében sorra veszi a mai kiváló építészeket, grafikusokat, tervezőket s mindegyiknek a munkáját megpróbálja értékelni. Harmadik fejezetében az iparművészet különböző ágait (érem, könyv, plakát, stb.) fejtegeti rövid fejezetekben és a múzeumokról, magángyűjtőkről is szól, a negyedik fejezetben a népművészetet foglalja össze röviden. A könyv olyan íróknak a műve, a ki évről-évre átélte a témáját, izlése, tudása együtt fejlődött a magyar iparművészetrel, tanulmányai egyúttal élmények is. Az első kísérlet iparművészetünk rendszeres tárgyalására s mint ilyenek, külön értéke is van. Sok jól reprodukált fényképen kívül *Kozma Lajos* ori-

ginális művészeti könyvdíszeti is ékesítik a könyvet, melynek kiállítása gondosságával és a ráfordított szeretettel igen jó bizonyítványt állít ki kiadójának, *Biró Miklósnak* grafnai ambíciójáról.

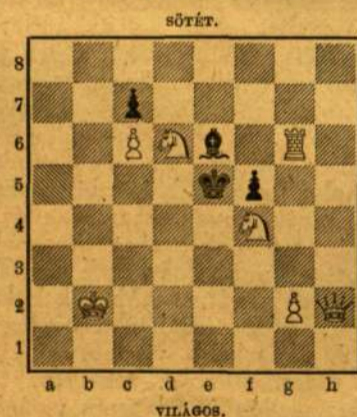
HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: *Mariay Péter* hajduböszörményi ref. lelkész, volt országgyűlési képviselő 66 éves korában Hajduböszörményben. A függetlenségi pártnak régi érdemes harczosa volt, a református egyházi életben kiváló munkásságot fejtett ki. Halálát nagy kiterjedésű család, közte fia, *Mariay Odón*, a jeles író gyászolja. — *Lászy József* dr. belső titkos tanácsos, a másodosztályú vaskoronarend lovagja, nyug. kir. táblai elnök, 76-ik évében Pozsonyban. — *Kohonyi Gyula* v. b. t. l., a boszniai és hercegovinai tartományfőnök v. helyettese, nyug. igazságügyi államtitkár, Budapestben, 69 éves korában. — *Benedicty József* nyug. miniszteri tanácsos, Budapestben. — *Ringer Jenő* dr., elneorvos, a Lenke-úti szanatórium igazgató-főorvosa, Budapestben. — *Ghici*, assa- és ablanckürthi *Ghyczy* Jenő belügyminiszteri kelyettes-államtitkár 52 éves korában, pöcsmegyeri birtokán. — *Fülöp Aron* költő, a képviselőház nyug. könyvtárigazgatója, 59 éves korában Székelyudvarhelyen. — *Kovács József* ügyvéd, Debreczen város nyug. polgármestere. — *Kovácsnai Szóts* András, a Székesfővárosi Szeretetház negyven éven át volt igazgatója, 67 éves korában Budapestben. — *Bodor Albert* építész, Budapestben. — *Kurtapataki Baka* Endre dr. pénzügyminiszteri tanácsos, 47 éves korában Budapestben. — *Kanter* Károly prelátszerkanonok, az esztergomi bazilika plebánosa, Esztergomban. — *Izseplávi Lavotta* József dr., a földművelésügyi minisztérium miniszteri tanácsosa, Budapestben. — *Felsőszilvási Nopcsa* Elek báró, tartalékos huszárszázados, 41 éves korában Budapestben.

Borosjenői *Tisza* Kálmánné grófné, szül. Keglevich Erzsébet grófné, a bihamgyei Csengőd községben. — *Özv. hilibi Molnár* Nándorné, szül. nagyalásnyói Barcza Jozefa a tolnagegyei Tamásiban, 80 éves korában. — *Özv. Lonscarevics* Ferdinándné, szül. Latinák Ilona, 65 éves korában Budapestben. — *Özv. Edvi-Illes* Károlyné, szül. Szuha Mária, 68 éves korában Balatonalmádban. — *Eperjessy* Károlyné, szül. Schöpke Ágnes, Budapestben. — *Lázár* Andorné, szül. tegedi Roth Mária, Budapestben.

SAKKJÁTÉK.

3167. számú feladvány dr. Kovács Norbertől, Budapest. A „Vasárnapi Ujság” rejtélypályázatán megdícsért pályamű.

Világos indul és a második lépésre matot ad!

- A 3162. számú feladvány megfejtése. Hh7.
- A 3163. számú feladvány megfejtése. Vc3.

KÉPTALÁNY.

A „Vasárnapi Ujság” 16-ik számában megjelent képtalány megfejtése: *Sorsát senki el nem kerülheti.*

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11. Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.).

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. és II. kibocsátást, különlegességeket is. SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégebbi csipkésítő, vegyísztító és kelmefestő gyári intézete. Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85.

Fiók: II., Fő-utca 27. IV., Eskü-út 6. Kereske-méti-utca 14. V., Harmincad-utca 4. VI., Teréz-körtü 39. Andrássy-út 16. VIII., József-körtü 2.

KERESZTÉNY FORGALMI IRODA

Budapest, IX., Ráday-utca 16. Birtokokat, telkeket, házakat, villákat, üzleteket adunk-veszünk és közvetítünk. Bank- és értéktőzsde bizományi ügyleteket kötünk és lebonyolítunk. Hirdetéseket gyűjtünk és terjesztünk. Kereskedelmi tudakozódó. Export-import.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherczeg-utca 17.

Gyárt legelőkeltebb békebeli kivitelben: málabakát, mákrákat, szívdűbőket, háskőket, gumigőrcsérharisnyákat stb. Dus választék az ország betegpótlási gummiárkában és műszerekben.

Hamis fogakat Brillánszt Ékszert Platinát

legmagasabb napi áron
VESZ
GROSS ANTAL
BUDAPEST
VIII., József-körtü 23
félemlét

Pálinkafőzőüstök

lekvarázó és mosóüstök vörösrézából és vasból, ónova és horganyosva, kiváló sárgarézmozárak gyári áron, nagy választékban. Fa és acél írási megakarítás céljából „Frando” előfűtők és gyorsforralók. Kukoricamorzsolók és darálók. Répa- és szeszavágók, vashorokát. Kovácsok nevelő vasállaljai: legújabb minőségű rézgálya, rafina, kénpap, rézkéngő és kéntap raktárról azonnal készíttető. Szontágh Pál, Budapest, IX., Üllői-út 19.

Olvassa a hirdetéseket!

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ELEK GYERMEKUJSÁGA

a szívvel-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeret-gazdagító olvasmányok valóságos kincsháza.

Rendes munkatársai: *Endrődi Sándor, Váradi Antal, Vargha Gyula, Lampérth Géza, Kürthy Emil, Avar Gyula, Feleki Sándor, Mihályffyné Fái Lenke, Berényi Lászlóné, Tábori Kornél, Kozma Imre, Csanády Sándor, Szekely Nándor, Benedek János* stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifúságnak való költeményeket.

A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.

Előfizetési ára negyedévre 12 korona. Egyes szám ára két korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.

24. SZÁM. 1920. (67. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL BUDAPEST, DECEMBER 19.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11. Előfizetési ára: az okt.—decemberi évnegyedre 20 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldi is csatolandó. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utca 4. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 3 korona.

Eder Gyula: A királyok imádása.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TÉLI KIÁLLÍTÁSÁRÓL.